

Fruit als smakelijk erfgoed

2004

Fruit als smakelijk erfgoed

Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën

Coördinatie: Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën (RL ZZZ)

Tekst: Martine Van de Vijver, Tania Stadsbader, Paul Geerts

Eindredactie: Paul Geerts

Fotografie: Alle landschappen en boomgaarden werden gefotografeerd in het werkingsgebied van RL ZZZ, o.a. in Beersel (Lot), Drogenbos, Hoeilaart, Galmaarden (Vollezele), Lennik (Gaasbeek) en Sint-Pieters-Leeuw.

Copyrights: Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën; Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bos & Groen; Rollin Verlinde; Département Lutte biologique & Ressources phytogénétiques - CRA-W - Gembloux; Patrick De Spiegelaere

Met dank aan alle personen die hun medewerking hebben verleend. Zonder de uitgebreide mondelinge of schriftelijke informatie, de vele suggesties en begeleiding van vele deskundigen zou deze publicatie niet tot stand zijn gekomen.

Vormgeving: Kaligram

Druk: Les Éditions Européennes, Brussel

ISBN 90-8086-671-7

D/2004/10.171.1

Verantwoordelijke uitgever: Martin Schoukens, Voorzitter, Donkerstraat 21, 1750 Gaasbeek

Inhoud

Fruitteelt in het Pajottenland vroeger en nu	3
Landelijke natuurpracht	4
Fruitteelt vroeger en nu	5
<i>Van burgers en boeren</i>	6
<i>De fruittuin van Brussel</i>	7
<i>De teloorgang van de hoogstamboomgaard</i>	11
De hoogstam in ere hersteld	12
Hoogstammen, een sieraad in het landschap	13
Welke boom kiezen?	15
Waarom een laagstam planten?	15
Waarom een hoogstam planten?	16
<i>Cultuurhistorische waarde</i>	16
<i>Landschappelijke betekenis</i>	16
<i>Genetische waarde</i>	17
<i>Ecologische en biologische waarde</i>	17
Oude fruitrassen, horticultureel erfgoed	21
Oude fruitrassen	22
<i>Peromanie</i>	22
<i>Teloorgang van de oude rassen</i>	24
Fruitrassen voor de eigen tuin	25
<i>Van bloem tot vrucht</i>	25
<i>Geschikte rassen voor het Pajottenland</i>	27
Fruit voor de eigen tuin	29
Appel	30
Peer	31
Kers & kriek	32
Pruim	33
Perzik & Abrikoos	34
Amandel	35
Zwarte moerbeï	36
Kweepeer	37
Mispel	38
Okkernoot	39
Hazelnoot	40
Tamme kastanje	41
Streekeigen en standplaatsgeschikt fruit	43
Bijlagen	83
Bestuivingstabel	84
Woordenlijst	86
Informatie en documentatie	87
Nuttige adressen	88
Geraadpleegde werken	89

Fruitteelt in het Pajottenland vroeger en nu

Landelijke natuurpracht

Het Pajottenland ligt in het hart van België, tussen de valleien van de Zenne in het oosten, de Dender in het westen, de Molenbeek of Bellebeek in het noorden en de Mark in het zuiden. De streek is bekend om haar glooiende landschap, boomgaarden, pittoreske dorpen, grote vierkantshoeven, kastelen en abdijen, Brabantse trekpaarden, geuze en lambiek...

Het zacht heuvelende landschap is zeer afwisselend, met open velden op de drogere heuvelruggen en met hagen, wilgen en populieren omzoomde weiden en beemden in de valleien. Op de diepe vruchtbare leembodems treft men open kouters aan, geschikt voor landbouw. Kleine bron- en beekvalleities, holle wegen, taluds en bermkleuren de streek.

Een ander typisch kenmerk, naast de vaak schilderachtige kerndorpen, zijn de grote vierkantshoeven met een monumentale inrijpoort en een duivenhuis, teken van welstand en standing. Door het heuvelende landschap was het moeilijk de boerderijen met een ringgracht te omwallen en was een gesloten bebouwing de beste oplossing om zich te verdedigen.

Het steeds wisselend landschap in combinatie met de rijke architectuur bezorgen de streek een uitzonderlijke esthetische waarde. Dat werd in 1815 treffend beschreven door de Engelse kapitein Cavalie Mercer:

“Het is een landelijke natuurpracht, gekenschetst door eenvoud, weelde, overvloed, kalmte en rust. Achter elke glooiing verrijst een bekoorlijk uitzicht over verre afstanden. Dorpen en hoeven duiken op in alle richtingen met daartussen uitgestrekte bossen.

Deze gemoedelijke dorpen met een bescheiden kerk liggen beneden in de diepte omringd door de glimlachende graan- en klavervelden en langs een vriendelijk riviertje dat traag zijn kronkelende loop volgt te midden van de hoogopstaande weelde van gewassen die zijn oevers bekleeden en er over hangen. De landelijke woningen van boeren, gelegen in afzonderlijke hoeken, zijn omsloten door boomgaarden en hopvelden.

De velden vertonen de rijkste weelde van gewassen: tarwe, rogge, hop, boekweit enz, die door hun blekere tinten de donkerder kleuren van de bossen doen uitkomen. Hierboven steekt de spitse toren van een dorpskerk uit, ginds de kegelvormige bedaking van een oud kasteel, hetgeen de bekoorlijkheid van het uitzicht verhoogt.”

Dat karakter is grotendeels bewaard gebleven. Door een gebrekkig wegennet en het ontbreken van waterverbindingen is het Pajottenland een vrij gesloten agrarisch gebied gebleven dat zijn landelijk karakter nog in grote mate heeft bewaard. Vandaag wordt nog ongeveer 75% van de totale oppervlakte van het Pajottenland door landbouwgrond ingenomen. Het noordelijk en oostelijk gedeelte, met vooral melkveeteelt en tuinbouw, veranderde landschappelijk sterker dan het zuidelijk gedeelte met gemengde akkerbouw en veeteelt.

Fruitteelt vroeger en nu

Het Pajottenland is van oudsher een land- en tuinbouwstreek. De streek heeft ook een eeuwenoude fruittraditie. Plaatsnamen zoals Bogaarden en Appel-terre herinneren daar nog aan. De diepe vruchtbare leemgronden en de vele kleine hellingen die gemakkelijk ontwateren, zijn ideaal voor de fruitteelt.

Van burgers en boeren

De fruitteelt werd in onze streken naar alle waarschijnlijkheid geïntroduceerd door de Romeinen. Voordien kende men hier alleen wilde vruchten. De fruitcultuur van de Romeinen ging echter grotendeels verloren. Waar de Romeinen bijvoorbeeld zeker een 36-tal appelsoorten en een 45-tal peren kenden, werden in de voorschriften van Karel de Grote voor het beheer van zijn domeinen (*Capitulare de Villis vel Curtis Imperii*) uit 812 nog slechts een viertal primitieve appelsoorten en enkele peren vermeld.

Voor de cisterciënzerabdijen brachten de fruitteelt opnieuw op gang en introduceerden nieuwe variëteiten. Van daaruit verspreidde de fruitteelt zich, eerst naar kloosters en kastelen, en uiteindelijk ook op het platteland. In 1271 werd zelfs een aparte gilde der fruyteniers opgericht die het monopolie kreeg op de verkoop van fruitbomen.

De verspreiding van de fruitteelt buiten kloosters en kastelen was waarschijnlijk een gevolg van het pachtstelsel waarbij kloosters en welgestelde burgers stukken land met vruchtbomen beplant verhuurden aan boeren en de pacht geheel of gedeeltelijk in

natura werd voldaan. De oudste pachtbrieven (1480) uit het Pajottenland maken bijvoorbeeld melding van de verplichting om een voorraad fruit te leveren voor het gezin van de heer. Later ontstonden op verschillende plaatsen kleine boerderijen van vrije boeren die ook fruitbomen aanplantten voor eigen gebruik en de overschot verkochten op lokale markten.

Vanaf de 16de eeuw kan men twee grote vormen van fruitteelt onderscheiden: enerzijds de luxeteelt van de aristocratie en de rijke burgerij, en anderzijds de uit noodzaak ontstane boerenboomgaarden.

Rijke edellieden en kooplui lieten vanaf de zestiende eeuw bij hun kastelen en landhuizen vaak prachtige tuinen en parken aanleggen waar ook bijna altijd een grote moestuin en een fruittuin bij hoorden. Vooral in de zeventiende eeuw kende de fruitteelt een enorme ontwikkeling. Dat had onder meer te maken met de ontwikkelingen in Frankrijk waar koning Louis XIV niet alleen Versailles maar ook Le Potager du Roi liet aanleggen waar de koninklijke hovenier Jean de la Quintinie het enten en snoeien van fruitbomen tot een ware kunst verhief.

Tegen de muren en tussen de groente- en bloemperken werden fruitbomen in leivorm en bijzondere rassen gekweekt. Hoe groter, gevarieerder en exotischer de verzameling, hoe meer aanzien men genoot. De voor de moestuin, fruittuin en boomgaard aangestelde hoveniers ontwikkelden zich tot ware meesters in het vak. Er werden ook grote boomgaarden aangeplant, vaak door hagen, muren of sloten omgeven.

De Museumtuin van Gaasbeek

De Museumtuin van Gaasbeek werd ontworpen als een negentiende eeuwse kasteeltuin. Het is geen historische reconstructie van een bestaande tuin, maar een evocatie met educatieve doeleinden van hoe zo'n kasteeltuin er vroeger moet hebben uitgezien. De Museumtuin wil een levende schatkamer zijn van een miskend en bijna totaal verdwenen horticultureel erfgoed van Vlaanderen.

De Museumtuin zelf bestaat uit vier grote delen of 'zalen', waarin telkens een bepaald aspect van ons tuinbouwkundig verleden aan bod komt: de pruimenboomgaard, de fruittuin, de moestuin en de siertuin met een oranjrietuin. In de pruimenboomgaard groeien momenteel 72 pruimelaars op halfstam, een traditionele specialiteit van het Pajottenland. Pruimen werden immers eeuwenlang in de keuken gebruikt als zoetstof.

In de tweede volledig ommuurde tuin is een groot deel van de fruitcollectie samengebracht. De collectie bestaat momenteel uit 49 variëteiten peren en 25 variëteiten appels. Verder groeien er verschillende variëteiten kersen en krieken, perziken, abrikozen, nectarinnen, pruimen, druiven en kleinfruit.

In het centrum staat een opvallende kruisvormige loofgang waar een zg. 'Belgisch hek' van peren wordt gevormd. In een boek uit het einde van de 19de eeuw wordt dit soort perenberceau 'het opperste Meesterstuk der gantse Hovenierkunde' genoemd.

In de Museumtuin zijn 26 verschillende snoeivormen toegepast, gaande van de eenvoudige waaier, snoer- en U-vorm, tot dubbele en driedubbele cirkels, met als topper een cirkelvorm met in het centrum letters. Deze verzameling snoeivormen is waarschijnlijk uniek in de wereld. Deze snoeivormen waren en zijn niet alleen bedoeld als een lust voor het oog, maar hebben ook de bedoeling om op een zo klein mogelijke oppervlakte een zo hoog mogelijke opbrengst van zo mooi mogelijk fruit te realiseren.

De derde eveneens ommuurde tuin is een ode aan de ouderwetse moestuin. Ook hier groeien verschillende leivormen van fruit. De oranjerie biedt onderdak aan een collectie van zestien druivenvariëteiten die traditioneel als tafeldruif in de serres van Hoeilaart en Overijse worden gekweekt, zoals Royal, Ribier, Leopold III, Gros Colman en Muscat d'Alexandrie.

Tegen de muren van de lager gelegen siertuin tenslotte groeien perziken en abrikozen.

In de komende jaren zal de collectie fruitbomen en snoeivormen nog verder worden aangevuld en zal er ook een hoogstamboomgaard met oude rassen worden aangeplant.

Daarnaast waren er de boerenboomgaarden op het platteland. Die boomgaarden waren op de eerste plaats voor eigen gebruik bedoeld. De overschot werd wel op lokale markten verkocht, maar van een echte fruithandel was nog geen sprake. De fruitteelt was voor de meeste boeren ook geen hoofdactiviteit, maar het was zeer goed te combineren met de veeteelt: het melkvee en de kalveren graasden in de weiden waar de hoogstammen stonden.

De teelt was gericht op fruit met praktische eigenschappen zoals bewaarbaarheid, weerstand tegen ziekten en de toepassing: soorten zoals stooffruit en vruchten waaruit cider of stroop kon worden gemaakt.

Kwantiteit was belangrijker dan kwaliteit. De meeste rassen zijn lokaal gebleven waardoor het sortiment soms sterk varieerde van dorp tot dorp en er een grote variatie aan fruitsoorten en -rassen ontstond, al naar gelang de persoonlijke smaak van de eigenaar.

Deze boomgaarden waren eerder klein en bestonden overwegend uit hoogstambomen met vooral appels en in mindere mate peren, pruimen, noten en mispels. Ook kersen en krieken waren zeer populair. Vooral de Schaarbeekse krieken waren in de 18de eeuw hoog gewaardeerd en werden druk op de markt verhandeld. Deze kriekebomen werden meestal in hagen aangeplant onder de Brabantse naam 'Kriekerij'.

Geuze en kriek

Het Pajottenland is bekend om zijn streekbieren Lambiek, Geuze en Kriek.

Aan de basis ligt Lambiek, een schuimloos bier dat ontstaat na natuurlijke gisting van tarwe en mout. Het wordt reeds gebrouwen sinds de 16de eeuw. De natuurlijke gisting is geen gevolg van de unieke kiemen die in en rond Brussel aanwezig zijn, zoals vaak wordt gedacht, maar wel doordat het bier wordt gebrouwen met tarwe die op de vruchtbare akkers wordt gekweekt. Het zetmeel in tarwe wordt langzaam omgezet waarbij melkzuur wordt gevormd dat samen met de gistcellen uit de lucht

speciale enzymen vormt die de stabiliteit en de houdbaarheid aan het bier geven. Bij snelle gisting wordt het zetmeel onmiddellijk in alcohol omgezet.

Geuze en kriek ontstonden op het einde van de negentiende eeuw en zijn het resultaat van een tweede spontane gisting. Door de geschikte zuur-zoet verhouding van de Schaarbeekse kriek is deze soort ideaal om kriekenbier te brouwen. Wanneer men een kleine kriekenoogst had was de produktie gering. Vandaag worden vooral krieken uit het buitenland ingevoerd.

De fruittuin van Brussel

Het is pas in de tweede helft van de 19de eeuw dat de fruitteelt een belangrijke economische betekenis krijgt. Verschillende factoren hebben daarin een rol gespeeld. Ten eerste maakte de landbouw op dat ogenblik een zware crisis door tengevolge van herhaalde misoogsten en de massale import van goedkope granen uit de Verenigde Staten en Rusland. Ook de hopteelt, traditioneel een van de belangrijkste teelten in de streek van Asse, kreeg het steeds zwaarder te verduren door de goedkope invoer vanuit Duitsland.

De boeren trachtten hun slinkende inkomsten op te vangen door zich te heroriënteren naar de vlees- en zuivelproductie, de teelt van suikerbieten en de tuinbouw (fijne groenten, fruit en sierteelt). In Gaasbeek, Itterbeek, Sint-Kwintens-Lennik, Schepdaal en omliggende gemeenten werden tientallen hectaren akkers omgezet in weiden, boomgaarden en tuinen.

De lemige zandbodems van Vlaams-Brabant bleken voor vele fruitsoorten en tuinbouwgroenten uitermate geschikt te zijn. Verder werden nieuwe teelten geïntroduceerd, zoals het witloof, en nieuwe technieken, zoals het gebruik van serres, wat onder meer de teelt van tafeldruiven mogelijk maakte.

Daarbij profiteerde het Pajottenland natuurlijk van de nabijheid van Brussel waar een kapitaalkrachtig koperspubliek woonde. Meer en meer groeide de streek uit tot de fruitschuur en de moestuin van Brussel.

Dat werd ook sterk in de hand gewerkt door het ontstaan van de buurtspoorwegen (1860-1890), in de streek de boerentram genoemd. Vanaf 1867 reden er treinen door het zuiden van het Pajottenland en later allerlei trams. Zo konden de tuinbouwproducten via het buurtspoor in minder dan geen tijd naar de Brusselse vroegmarkten worden vervoerd. De tuinders hadden de mogelijkheid om tot 50 kg groenten of fruit gratis mee te nemen met het buurtspoor.

Het is zeker geen toeval dat de boomgaarden het meest prominent aanwezig waren rond de noordelijk gelegen dorpskernen en rond de dorpen langs de buurtspoorwegen.

De ontwikkeling van de aarbeienteelt in het Pajottenland is wat dat betreft zeer illustratief. Aanvankelijk trokken de telers 's nachts te voet naar de Brusselse markt, mannen met manden van 25 tot 30 kg, vrouwen met 15 tot 20 kg. Vanaf 1886 zorgden de tramlijnen Ninove-Brussel en Edingen-Brussel voor sneller transport naar de hoofdstad. Deze tram vertrok om middernacht uit Ninove en pikte onderweg tientallen telers op. De tram stopte om 2 uur 's nachts aan de Ninoofse Poort waarna het gezelschap zo snel mogelijk te voet vertrok naar de vroegmarkt. De terugtocht werd aangevat met de tram van 6 uur of 8 uur 's ochtends. In 1907 werden in het volle seizoen dagelijks 5.000 à 6.000 kistjes en manden met aardbeien op

de Brusselse markt aangeboden. In de maand juni van 1920 vervoerde de tram Ninove-Brussel niet minder dan 200 ton aardbeien.

Gemeenten naast de tramlijn zoals Sint-Kwintens-Lennik, Strijtem, Schepdaal, Pamel, Itterbeek en Dilbeek, werden hierdoor het centrum van de aardbeien-cultuur.

Een andere belangrijke factor was de toenemende vraag naar kwaliteitsfruit. Fruit werd niet langer beschouwd als een luxeproduct alleen bestemd voor de rijke tafelen, maar werd voor iedereen betaalbaar. Dat zorgde natuurlijk voor een enorme uitbreiding van de afzetmarkt, ook in het buitenland.

Veel boeren die voordien al fruit kweekten als nevenactiviteit, schakelden dan ook over op de fruitteelt als hoofdactiviteit. Men richtte zich daarbij vooral op rassen die door de handel gevraagd en dus goed betaald werden.

De toen nieuw aangeplante boomgaarden werden opgezet volgens het blijver-wijker systeem: hoogstambomen werden afgewisseld met struikvormen op zwakkere onderstam. Deze bomen zijn eerder vruchtbaar waardoor het minder lang duurt voor de boomgaard opbrengst geeft. Eens de hoogstammen in productie waren, werden de wijkers, de kleinere struikvormige bomen, geroid.

Dat in het Pajottenland zoveel boomgaarden werden aangeplant, had ook te maken met de belasting op landbouwgronden. De beste gronden, die de hoogste opbrengst gaven, werden het zwaarst belast. Op de beste en dus zwaarst belaste gronden bleken boomgaarden de hoogste financiële opbrengst te geven. Maar ook op minder goede gronden bleken boomgaarden een goede investering te zijn.

Fruittelers van het Pajottenland

De Familie Huyghens in Pepingen

Het verhaal van de familie Huyghens uit Pepingen is karakteristiek voor de fruitteelt in het Pajottenland in de twintigste eeuw. Het bedrijf werd in 1913 opgericht door Ghislain Huyghens (1888-1979). Hij was een afstammeling van Joos Huyghe, pachter van het historisch belangrijke Hof te Rattendaal en een van de belangrijkste Stevenisten in het Pajottenland. Deze Stevenisten waren meestal rijkere boeren die zich, in navolging van pastoor Stevens en de Leerbeekse pastoor Winnepenninckx, verzetten tegen de godsdienstpolitiek van Napoleon.

Ghislain Huyghens had aan de tuinbouwschool van Vilvoorde gestudeerd. Hij kweekte aanvankelijk uitsluitend leiperen, in de jaren '30 werden tussen de dubbele rijen leibomen perenrassen op hoogstam geplant. Het fruitseizoen begon half juli met het plukken en verkopen van het zomerfruit zoals wijnpeer en krikpeer. Het seizoen eindigde half maart met Saint Rémy en Conférence.

Het luxefruit werd speciaal verpakt en rechtstreeks verkocht in de Hallen der Voortbrengers aan het Saincteletteplein in Brussel en op de vroegmarkt in Kuregem. De andere perenrassen werden los in kisten van 8 tot 30 kg gelegd. Vanaf de jaren vijftig schakelde men van de 'klassieke snoei' over naar de 'moderne snoei' en liet men de leivormen uitgroeien tot laagstammen waardoor de opbrengst verdubbelde. De hoogstammen die te breed waren uitgroeid, moesten hiervoor worden gekapt. In 1959 nam de enige zoon de zaak over. Tot in de jaren '80 werd er fruit gekweekt op laagstam en hoogstam. Toen waren de bomen versleten. Ze werden gerooid en bij gebrek aan opvolgers stopte het bedrijf.

Adams & De Greef in Ruisbroek en Vlezenbeek

De geschiedenis van de familie Adams start in het begin van de jaren '20 van de vorige eeuw met Frans Adams (1891-1978). Zijn vader was kasteelhovenier en hij wou in die richting verder gaan. Hij leerde de basisbegrippen van tuinbouw en tuinverzorging bij de dienst tuinbouw van de gemeente Vorst tot hij hovenier werd op het kasteel Torley te Huizingen. Na zijn uren op het kasteel werkte hij bij boomkweker Annendijck in Ruisbroek. Na zijn huwelijk met Margriet Van Zeebroeck (1898-1984) kon hij de boomkwekerij Annendijck overnemen. Begin jaren twintig startte Frans samen met zijn echtgenote een eigen boomkwekerij. Hij kweekte hoog- en laagstam fruitbomen, bijzondere leivormen, rozen en sierstruiken. Veel van zijn fruitrassen had hij gekregen van mensen uit de streek zodat hij waarschijnlijk de uitgebreidste collectie streekeigen en standplaatsgeschikte rassen uit het Pajottenland bezat.

»»»

Adams raakte tot ver buiten onze grenzen bekend met een nieuwe onderstam, de Kwee Adams, die hij in de jaren '40 op punt stelde. Peren worden geënt op een onderstam van de kweeper. Naargelang het type spreekt men van A, B en C die verschillen in groeikracht en vruchtbaarheid. De Kwee Adams is minder groeikrachtig, is vroeger vruchtbaar en kent minder beurtjaren, waardoor het een belangrijke verbetering was in vergelijking met de bestaande kweeonderstammen.

Hij selecteerde ook twee nieuwe appels, 'Reinette Hernaut' en 'Melanie Moeremans'. 'Reinette Hernaut' werd begin van de jaren '30 door Jean Hernaut, hovenier van het kasteel Wittouck in Sint-Pieters-Leeuw en een goede vriend van Frans Adams als zaailing gevonden op een vuilnisbelt in Anderlecht. Vermits ze veel gelijkenis vertoont met een andere in de streek veel voorkomende soort, de 'Speeckaert', verwierf ze in de volksmond ook de naam 'Dubbele Speeckaert'. 'Melanie Moeremans' is een laagstamappel.

Zijn zoon Jules Adams (1922-1999) kwam als 14-jarige knaap in het bedrijf. Hij volgde de zondagse tuinbouwschool en nam rond 1965 het bedrijf over. Hij kweekte vooral rozen, sierstruiken en fruitbomen op laagstam. Diens zoon Francis Adams (°1952) stopte met de productie van fruitbomen en legde zich vanaf 1995 vooral toe op sierheesters en -bomen voor de groothandel en voor tuinaanleggers.

Maar de familie Adams bleef actief in de fruitsector via de dochter van Frans Adams, Pauline (°1929). Zij startte in 1951 samen met haar man Raymond De Greef (1925) een fruitbedrijf in Vlezenbeek.

Raymond De Greef komt ook uit een familie van fruitkwekers. Diens vader, Petrus De Greef (1895-1977), had in Vlezenbeek een kleine boerderij gespecialiseerd in de teelt van kersen, krieken, pruimen, perziken, allemaal op hoogstam en kleinfruit zoals trosbessen, stekelbessen en aardbeien. Ook bezat Petrus verschillende hoogstamboomgaarden met appels en peren.

Raymond De Greef nam het bedrijf van zijn vader over. Aanvankelijk legde hij zich vooral toe op leivormen van o.m. de peren Durondeau en Doyenné. Maar door het omslachtige werk van snoei en aanbinden werd na verloop van tijd overgeschakeld op het haagsysteem waardoor ook meer gangbare variëteiten konden worden gekweekt. Het sortiment peren omvatte Bon Chrétien William, Triomphe de Vienne, Durondeau, Conférence en Doyenné. Het sortiment appels: James Grieve, Cox's Orange, Golden Delicious, Belle de Boskoop en later ook Jonagold, Delbar en Summer Red.

Daarnaast kweekte hij ook veel kleinfruit, vooral rode trosbessen en aardbeien. Als eerste in België kweekte hij die trosbessen in een haagsysteem waarbij ze heel kort gesnoeid werden, wat lange trossen met extra dikke bessen opleverde. Hij gebruikte ook als eerste in de streek zwarte plastic als grondbedekking en grote plastic serren als overdekking voor de aardbeien. Bij gebrek aan opvolging werd het bedrijf stopgezet.

Familie Demesmaeker in Vlezenbeek

Een derde beroemde fruitkwekersfamilie is de familie Demesmaeker uit Vlezenbeek. Het verhaal start met August Demesmaeker (1874-1947) die in 1915 in Liedekerke begon met een kleine kwekerij van haagplanten en hoogstamfruitbomen. Zijn zoon Pierre (1905-1960) nam de 'Kwekerij van Brabant' over in 1930. Hij kweekte rozen, populieren en enkele sierstruiken, maar vooral fruitbomen zowel op hoogstam als laagstam en leivormen. Daarnaast legde hij zich toe op de teelt van kwaliteitsfruit bestemd voor de vroegmarkt in Brussel en voor plaatselijke markten in de streek. Na zijn vroegtijdig overlijden, zetten 3 van zijn 9 kinderen het bedrijf verder. Na twee jaar gingen ze elk voor eigen rekening aan de slag. Het oorspronkelijke bedrijf werd verder gezet door zoon August, eerst onder de naam Demesmaeker, vervolgens onder de naam Nachtegaal en uiteindelijk onder de naam Inter-Arbo. Onder zijn leiding werd het bedrijf uitgebouwd tot een algemene kwekerij van sierstruiken en -bomen, maar fruitbomen, zowel hoog- als laagstammen, bleven een belangrijke activiteit. Ook werd nog steeds fruit verkocht op de vroegmarkt van Brussel en op lokale markten.

Sinds 1980 wordt het bedrijf geleid door zijn zoon, Pierre Demesmaeker. Het is uitgegroeid tot een belangrijk tuincentrum waarbij het fruitboomassortiment evenwel nog slechts een kleine plaats inneemt.

De boomgaarden van Sint-Pieters-Kapelle

De geschiedenis van de hoogstamboomgaarden in Sint-Pieters-Kapelle (Herne) is exemplarisch voor de fruitteelt in het Pajottenland.

Tijdens het Ancien Régime werden krikelaars niet in boomgaarden geplant. Ze vormden aparte 'blokken', die soms toponymisch kunnen worden opgespoord. In Sint-Pieters-Kapelle kennen we de Krikeleer (1 ha 10 a), twee Krikelerenblokken (1 ha 20 a) en de Krikelerenmeers (25 a 50 ca), allen in het gehucht Roosbroek.

Boomgaarden komen zelden als dusdanig voor in de plaatsnaamkunde. In de oude cijnsboeken worden ze dikwijls niet vermeld, omdat ze deel uitmaken van het 'blok' rond de hoeve.

De toestand rond 1865

In 1865 was Sint-Pieters-Kapelle een landbouwgemeente zonder enige industrie. Er waren 181 kadastrale percelen (op een totaal van 3036, of 5,96%) of in totaal ruim 44 ha met een boomgaard. De kleinste boomgaard was 1 a 90 ca groot, de grootste 1 ha 58 a 70 ca. De gemiddelde oppervlakte van een boomgaard was 24 a 42 ca. Opvallend is dat alleen de grote oude hoeven over grote boomgaarden beschikten, soms verspreid over verschillende percelen. De meeste van deze boomgaarden zijn vandaag verdwenen of tellen nog slechts enkele bomen.

Bovendien fungeren sommige boomgaarden als 'archeologische indicatoren'. Lang nadat de hoeves verdwenen waren, lagen de boomgaarden er nog. Dat verklaart de aanwezigheid van grote boomgaarden die op het eerste gezicht geïsoleerd zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval voor het verdwenen 'Hof Demo' in de Rasbeekstraat-Torreborrestraat.

De teloorgang van de hoogstamboomgaard

Op het einde van de Tweede Wereldoorlog telde ons land ruim 75.000 ha boomgaarden, waarvan meer dan 73.000 ha als hoogstamboomgaard was beplant. 36.000 ha was bestemd voor appels, 18.500 ha peren, 9.500 ha pruimen en 8.000 ha kersen. De provincies Limburg en Luik telden het grootste areaal boomgaarden, maar de provincie Brabant was met 8.500 ha toch ook een belangrijke fruitstreek.

Vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw ging het echter snel bergaf met de hoogstamboomgaard. De internationale concurrentie met goedkoop fruit, dwong onze fruittelers steeds verder tot schaalvergroting, mechanisatie, specialisatie en innovatie. De laagstambomen die vanaf het begin van de eeuw op de markt waren gekomen, boden een aantal belangrijke voordelen in de intensieve en steeds grootschaliger fruitteelt. Ze dragen veel sneller vruchten, de produktie ligt hoger, ze kunnen gemakkelijker worden verzorgd en het fruit kan gemakkelijker worden geoogst met inzet van meer machines maar minder mensen. Bovendien lenen ze zich zeer goed tot het aanplanten van grote hoeveelheden identieke boompjes met fruit dat allemaal op hetzelfde ogenblik rijp is en dus op korte tijd kan worden geoogst. Wat dan weer perfect beantwoordt aan de eisen van de markt: grote partijen van eenzelfde soort, gesorteerd op grootte en vorm, met een egale kleur

en zonder zichtbare vlekjes. Door het beperkt assortiment waren ze wel gevoeliger voor allerlei ziekten en plagen, maar daar bood de chemische industrie soelaas met allerlei bestrijdingsmiddelen.

In vergelijking daarmee hadden de hoogstamboomgaarden alleen maar nadelen en verloren ze langzaam maar zeker hun markt- en handelsbetekenis. De doodsteek kwam er in het begin van de jaren zeventig toen de Europese Unie rooipremies invoerde om de overproductie van fruit tegen te gaan. Vooral de hoogstammen werden daarvan het slachtoffer.

Elke fruitkweker ontving een premie van ongeveer 300 Bef. per boom. Het effect was verbijsterend: duizenden bomen werden gerooid, hele boomgaarden gingen tegen de vlakte. Op één jaar tijd werd het hoogstamareaal in ons land gehalveerd. Vooral peren en appels en in mindere mate pruimen moesten eraan geloven. Alleen kersen en krieken bleven relatief gespaard, maar de laatste jaren worden ook die in toenemende mate vervangen door gemakkelijker te plukken laagstammen.

De hoogstam in ere hersteld

Gelukkig komt er stilaan een tegenbeweging op gang. Hoogstamboomgaarden mogen dan economisch gezien niet langer interessant zijn, ze hebben een grote historische, landschappelijke en ecologische waarde. Vandaar dat oude boomgaarden vandaag worden beschermd en dat subsidies worden toegekend om hoogstammen te planten en boomgaarden te onderhouden en aan te leggen.

Tal van nationale en lokale verenigingen en openbare besturen organiseren campagnes, cursussen, boomplantacties... om de hoogstam te promoten. Een van de bekendste verenigingen is de Nationale Boomgaardenstichting die al meer dan twintig jaar ijvert voor het behoud van oude fruitrassen en hoogstamboomgaarden en die een aantal hoogstamboomgaarden beheert. Ook de Regionale Landschappen werken overal in Vlaanderen rond het thema van de hoogstamboomgaard. Het Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën is al geruime tijd actief op dit vlak. Oude boomgaarden, zoals die van Felix De Boeck in Drogenbos, werden hersteld. Bij landbouwers worden, in het kader van erfbeplantingsprojecten, regelmatig hoogstammen geplant. Op de domeinen van het Sint-Wivina-klooster van Groot-Bijgaarden werden in 2003 bijvoorbeeld 99 hoogstambomen aangeplant. Er worden cursussen boomgaardenieren georganiseerd. Sinds 2002 wordt de Fruithappening georganiseerd, een reizende fruittentoonstelling die elk jaar een andere gemeente in het Pajottenland aandoet. Aan het evenement wordt steeds een boomplantactie gekoppeld met de verkoop van een ruim assortiment oude rassen die het goed doen in de streek.

Er is ook een fietstocht van 30 km uitgestippeld langs de mooiste boomgaarden van Herne.

Hoogstammen,
een sieraad
in het landschap

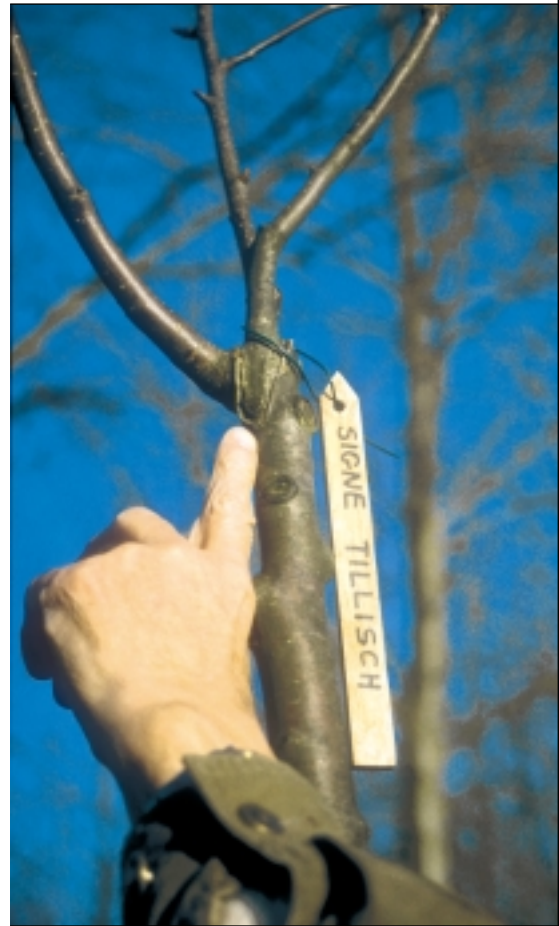
Onze fruitbomen zijn, op een enkele uitzondering na, niet zaadvast en kunnen dus ook niet via zaaien worden vermenigvuldigd. De belangrijkste vermeerderingsmethoden voor fruitgewassen zijn enten en oculeren. Bij enten wordt een knoppendragend en hout bevattend gedeelte (de ent) van het gewenste ras verenigd met een onderstam (wortel) of tussenstam. Men spreekt van oculeren of schildgriffelen wanneer het knoppendragend gedeelte geen houtiger weefsel maar enkel schors bevat.

Elke fruitboom is dus minstens opgebouwd uit een onderstam, eventueel nog een tussenstam met daarop een ent van een specifiek ras. Zo ontstaan er verschillende onderdelen die een eigen, specifieke functie vervullen in de ontwikkeling en het leven van een boom. Afhankelijk van de hoogte van de entplaats en het type onderstam ontstaat een laagstam, een halfstam of een hoogstam. Leifruit is eigenlijk een gesofisticeerde vorm van laagstam.

Onderstammen zijn vooral belangrijk voor een vroeg intredende vruchtbaarheid en het formaat van de boom. Als de onderstam een zaailing is, dan krijgen we een sterke groei. Voor hoog- en halfstambomen wordt meestal een zaailing gebruikt. Is de onderstam een stek, aflegger of in-vitroplant (meestal aangeduid met letters en cijfers die de herkomst van het verdelingsstation aangeven), dan hangt de groei af van de moederplant.

In veel gevallen worden onderstammen gebruikt die tot een andere soort behoort: peren worden bijvoorbeeld meestal geënt op kweeonderstam, mispels op meidoorn. Vroeg vruchtbare, traag groeiende onderstammen stellen meer eisen aan de bodem dan de sterker groeiende. Op arme (zanderige) bodems zijn sterker groeiende onderstammen (die breder en vooral dieper wortelen) nodig dan op vruchtbaarder grond. Onderstammen oefenen ook een zekere invloed uit op het ras dat ze dragen. Hoewel de karakteristieken

van de vruchten worden bepaald door het 'ras', zijn er toch (soms subtiele) verschillen in vruchtgrootte, kleuring, smaak en bewaarbaarheid naargelang de gebruikte onderstam. Zwakgroeiende onderstammen produceren veelal grotere vruchten dan sterker groeiende. Aan de andere kant oefent het ras invloed uit op de groei van de onderstam. Sommige zwakgroeiende rassen komen nauwelijks tot ontwikkeling op de zwakstgroeiende onderstammen en worden daarom op een wat sterkere onderstam geënt.

Een laagstam

heeft een onderstam met een trage groei. De entplaats bevindt zich op 20 tot 30 cm boven de grond en mag nooit in de grond worden geplant. Hoe hoger de entplaats boven de grond, hoe zwakker de boom zal ontwikkelen.

Een halfstam

heeft als onderstam een zaailing, de entplaats bevindt zich op 1,3 m tot 1,6 m boven de wortels. Onder de entplaats mogen geen scheuten groeien, dit remt de ontwikkeling van de variëteit.

Een hoogstam

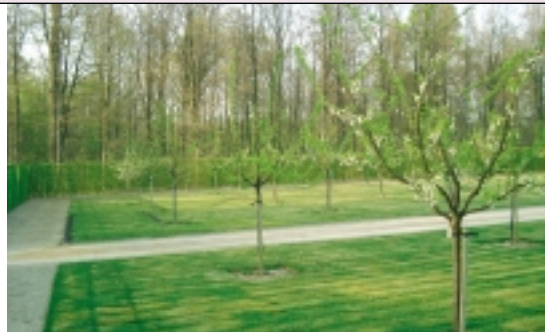
heeft een onderstam met een sterke groei en is vaak een zaailing. De entplaats bevindt zich op 2,2 m boven de grond. Veel hoogstammen, en zeker peren, worden vaak geënt met een tussenstam voor de rechte groei van de stam en om zeker te zijn dat het geënte ras verzoenbaar of compatibel is met de onderstam. Een tussenstam kan ook bijdragen tot een betere weerstand tegen ziekten.

Welke boom kiezen?

Als je broodwinning ervan afhangt, kies je vandaag natuurlijk voor de intensieve laagstamboomgaard. Voor de liefhebber spelen gelukkig niet alleen economische motieven een rol. Hij of zij hecht ook belang aan andere factoren zoals de esthetische, landschappelijke en ecologische waarde van een hoogstam of een hoogstamboomgaard.

Vanaf 20 are bruikbare grond is het zeker het overwegen waard om een hoogstamboomgaard aan te planten. Is de beschikbare oppervlakte kleiner, dan nog blijft het interessant om één of enkele hoogstammen aan te planten, eventueel in combinatie met enkele laagstammen.

Halfstammen vormen op een beperkte ruimte een goed alternatief. Ze hebben grosso modo de eigenschappen van hoogstammen en zijn dus een prakti-

sche oplossing. Ze zijn bovendien gemakkelijker te behandelen bij snoei, onderhoud en pluk dan hoogstammen. Onder meer voor pruimelaars verdienen halfstammen vaak zelfs de voorkeur. Halfstammen hebben natuurlijk niet de uitstraling van een hoogstam en een wandeling in de boomgaard is onmogelijk door de lage kruinen.

Waarom een laagstam planten?

Laagstammen zijn na twee à drie jaar productief, bij hoogstammen kan dat 7 à 10 jaar duren. Ook de opbrengst ligt hoger dan bij hoogstammen omdat er per hectare meer laagstammen kunnen staan en een laagstam naar verhouding meer vruchten produceert dan een hoogstam. Bovendien zijn de vruchten van een laagstam dikwijls groter, mooier en soms ook smakelijker dan van een hoogstam. Een ander voordeel van laagstammen is dat het fruit veel gemakkelijker kan worden geplukt, ze kunnen gemakkelijker worden gesnoeid en beschermd tegen vogels en andere plagen. Laagstammen hebben ook nadelen. Ze kunnen weliswaar gemakkelijker worden gesnoeid, maar ze vergen meer snoei en onderhoud dan een hoogstam. Ook hebben ze een veel kortere levensduur. Een laagstam heeft na vijftien tot twintig jaar zijn beste tijd gehad.

Een hoogstam appelboom kan 60 tot 80 jaar worden, perenbomen en kersenbomen zelfs 80 tot 100 jaar. Een ander nadeel is de grotere gevoeligheid voor ziekten. De luchtvochtigheid in de kruin is bij laagstammen hoger dan bij hoogstammen door hun geringere hoogte, waardoor ze sneller vatbaar zijn voor schimmelziekten. Het is echter een misvatting te denken dat de hoogstam als dusdanig minder gevoelig voor ziekten en dus milieuvriendelijker zou zijn. De ziektegevoeligheid is vooral afhankelijk van het ras, de onderstam en eventueel de tussenstam, en veel minder van de vorm van de boom. Tegenwoordig gebeurt er trouwens meer en meer onderzoek, onder meer aan de landbouwfaculteit van Gembloux, waarbij men oude, ziektebestendige rassen probeert te kweken op laagstam. Bovendien spelen ook de grondsoort, de waterstand en de ligging van het terrein een belangrijke rol in het al dan niet optreden van ziekten.

Wel bezit de hoogstamboomgaard doorgaans een grotere diversiteit, niet enkel door de vele variëteiten die er aangeplant zijn, maar ook door het soort genoom van de zaailingonderstammen. In een laagstamboomgaard staan één of enkele rassen die meestal geënt zijn op dezelfde onderstammen, een monocultuur van klonen. Hierdoor biedt de hoogstamboomgaard een stabielere en ziekteweerstandiger geheel dan de laagstamboomgaarden. Wat niet belet dat een volwassen en onbespoten hoogstamboomgaard met mooi en onaangestast fruit hoe dan ook zeldzaam is.

Waarom een hoogstam planten?

Het belang van de hoogstamboomgaard ligt vandaag niet meer zozeer op economisch, maar wel op biologisch, ecologisch en vooral landschappelijk en cultuurhistorisch gebied.

Cultuurhistorische waarde

Zoals elders in dit boek wordt beschreven, waren hoogstamboomgaarden van oudsher prominent aanwezig in het Pajottenland. Bij elke hoeve lag vroeger zo'n boomgaard. Nog steeds liggen veel dorpen en gehuchten te midden van boomgaarden, de laatste getuigen van een rijk landbouwverleden.

Wanneer dit soort historische sporen uit ons landschap verdwijnt, verliest dat landschap aan betekenis, gaan herinnering en geschiedenis verloren. De historische gelaagdheid van het landschap verdwijnt, het wordt een anonieme, verschraalde en gebanaliseerde buitenruimte met overal dezelfde fermettes, dezelfde schreeuwerige tankstations, dezelfde supermarkt- en bankgevels... Het heeft niets te maken met nostalgie of Bokrijkromantiek, maar het Pajottenland ontleent een stuk van zijn specificiteit, van zijn identiteit en samenhang, aan die hoogstamboomgaarden. De enige manier om veel oude fruitsoorten voor het nageslacht te bewaren, is ze opnieuw aan te planten. Veel van die oude fruitsoorten zijn van nature alleen geschikt om als hoogstam te worden geteeld.

Landschappelijke waarde

Veel meer dan laagstamboomgaarden hebben hoogstamboomgaarden door hun omvang en ouderdom een belangrijke landschappelijke betekenis. Een bloeiende boomgaard in het voorjaar is een feest, in de zomer is het een beeldbepalend element in het landschap, in de herfst is het een plezier om de vele vruchten te zien hangen en in de winter zorgen de kale bomen voor schilderachtige taferelen.

Door zijn natuurlijk ogend bosachtig karakter zorgt een hoogstamboomgaard ook voor het ontstaan van een kleinschaliger landschap. Zelfs een solitaire kerselaar of notelaar, een oude perelaar of een scheefgewaaide appelaar, kunnen een merkteken vormen in een landschap.

Een laagstamboomgaard heeft op dat vlak veel minder te bieden. Doordat de boompjes dicht bij elkaar in lange rijen staan, met kortgemaaid gras of op kale grond, heeft zo'n plantage bovendien iets zeer kunstmatigs.

Die landschappelijke impact heeft ook te maken met de locatie. Laagstamboomgaarden kunnen bij wijze van spreken overal worden aangelegd en zijn, door moderne teelttechnieken zoals bemesting en grondverbetering en doordat de laagstammen veel minder diep wortelen, minder gebonden aan specifieke standplaatsen.

De hoogstamboomgaarden daarentegen lagen traditioneel op de grens tussen dorpen en steden of rond boerderijen, waardoor ze in hoge mate bijdroegen tot een gevarieerd en rijk landschapsbeeld. Het zou landschappelijk gezien zeer waardevol zijn als er langs nieuwbouwwijken en aan de rand van steden en dorpen weer hoogstamboomgaarden zouden worden aangeplant. Op die manier zou men de soms bruuske overgangen tussen bebouwing en landschap wat kunnen verzachten.

Hoogstamboomgaarden waren traditioneel omgeven door levende afsluitingen van meidoorn of een gemengde haag. Ook die haagstructuren vormen een zeer karakteristiek landschappelijk element.

Tenslotte werden de hoogstamboomgaarden traditioneel gebruikt om er vee te laten onder grazen. Ook dat draagt in niet geringe mate bij tot hun landschappelijke charme. Overigens is het ook voor het grazende vee een voordeel dat ze op hete zomerdagen of bij erge regen kunnen schuilen onder de bomen.

Genetische waarde

Alhoewel dit waarschijnlijk niet moet worden overdreven, vormen oude hoogstamfruitbomen een belangrijk genenreservoir. Ze zijn immers het resultaat van eeuwen evolutie en kruising. Met elk fruitras dat verdwijnt, kunnen genetische eigenschappen (bv. ziekteresistentie) verdwijnen die wel eens van onschatbare waarde zouden kunnen zijn in de toekomst.

Ecologische en biologische waarde

Veel plant- en diersoorten vinden in een hoogstamboomgaard geschikte levensvoorwaarden die in het agrarisch cultuurlandschap steeds zeldzamer worden, hetzij als biotoop, als voedselgebied of als verspreidingsgebied. In dat opzicht is een (oude) hoogstamboomgaard te vergelijken met een parkachtig bos, zeker als er een meidoornhaag of een gemengde haag rond staat en als de ondergroei extensief wordt beheerd. Onderzoek heeft bijvoorbeeld aangetoond dat het aantal organismen in een extensief beheerde hoogstamboomgaard tot honderd keer meer bedraagt dan in een intensieve laagstamboomgaard.

De ecologische waarde is het grootst als de boomgaard qua samenstelling, leeftijd en onderhoud van de bomen een grote variatie bevat. Oude, slecht onderhouden bomen met holtes zijn ecologisch gezien waardevoller dan goed onderhouden bomen. Met enige overdrijving zou men zelfs kunnen zeggen dat de ecologische waarde van een verwaarloosde hoogstamboomgaard meer ligt in het aspect 'verwaarloosd' dan in het aspect 'hoogstam'. Maar een blijvend slechte onderhoudstoestand zal op termijn leiden tot het verdwijnen van de boomgaard. Het is dus zaak om een goed evenwicht te vinden in het onderhoud.

- **Plantengroei**

Er bestaan geen typische 'boomgaardkruiden'. De ondergroei van de boomgaard bestaat vrijwel altijd uit grasland waar dieren grazen of dat als hooiland wordt gebruikt. De vegetatie als geheel blijft vanwege het beheer meestal vrij soortenarm.

- **Epifyten**

Hoogstammen zijn rijk aan mossen, lichenen en andere epifyten gezien de redelijk voedselrijke schors en hun structurele aanplant met min of meer vrijstaande bomen. Bij de appel en de walnoot zien we ze het meest. De epifytenflora wordt beïnvloed door de structuur en samenstelling van de schors, de hellingshoek en oriëntatie van de bomen en de klimatologische omstandigheden. Voor veel epifyten is het behoud van hoogstamboomgaarden dan ook belangrijk.

- **Paddestoelen**

Over het algemeen zijn dit ongewenste gasten. Vaak wijst hun aanwezigheid op afbraak of op het afsterven van een boom.

In de fruitteelt zijn de honingzwam (*Armillaria mellea*), de schubbe bundelzwam (*Pholiota squarrosa*), de zadelzwam (*Polyporus squamosus*) en de paarse knotszwam (*Chondrostereum purpureum*) gevreesde soorten. Het zijn parasitaire soorten die zich voeden met levend weefsel.

Een goede wondbehandeling en een goede drainage van de bodem verminderen de kans op besmetting. Minder gevreesd zijn de saprophyten die van dood weefsel leven. Het gaat dan vooral om algemeen voorkomende soorten als de gewone hertezwam, inktzwammen, elfenbankjes en zwavelzwam.

- **Vogels**

In een hoogstamboomgaard kunnen meer dan 50 vogelsoorten worden aangetroffen zoals tjiftjaf, winterkoning, vink, heggemus, koolmees, pimpelmees, matkop, ringmus, zanglijster, grote zanglijster, roodborst, boomkruiper, spreeuw, specht en steenuil. Minder frequent komen ook soorten voor zoals wielewaal, spotvogel, groenling, grauwe vliegenvanger, gekraagde roodstaart, fitis, kneu... Elke soort heeft zijn eigen plekje binnen de boomgaard. Mezen zoeken de twijgen en knoppen af naar eieren van bladluizen, schildluizen en wintervlinders. Spechten en boomkruipers reinigen de stammen en dikke takken van schadelijke insecten, larven en poppen van o.a. donsvlinders en appel-

bloesemkevers, die zich onder de schorsschubben verbergen. Winterkoninkjes, heggemus en roodborst zoeken kleine insecten in heggen en takmijten. De steenuil woont in holtes van oude bomen.

Lijsterachtigen, zoals de kramsvogel en koperwiek en ook de goudvink broeden er niet maar gebruiken de boomgaard als voedselgebied in de trektijd.

- **Zoogdieren**

Voorals knaagdieren en een aantal marterachtigen zoals de bosmuis, veldmuis, huismuis, (bos)spitsmuis, (rosse) woelmuis, woelrat, haas, konijn, egel, bunzing en soms ook hazelmuis, eikelmuis, das en boommarter vinden een geschikte biotoop in de boomgaard.

Een verwilderde boomgaard kan ook een schuilplaats bieden voor de wezel, de hermelijn en de steenmarter.

Ook vleermuizen kunnen in de boomgaard worden aangetroffen. Zeker wanneer oude en/of holle bomen aanwezig zijn en er een zekere vorm van verwildering heerst.

- **Ongewervelde dieren**

De spleten in de dikke schors van de hoogstammen vormen voor veel ongewervelde dieren een geschikte schuilplaats of overwinteringsplaats. Moderne laagstammen bieden dat niet.

Sommige ongewervelde dieren zoals duizendpoten, mijten en vele insecten zoals tripsen, bladluizen, bepaalde wantsen, sommige vlinders (met name bladrollers) en sommige kevers kunnen grote schade aanrichten aan vruchtbomen. Maar andere, zoals sommige wantsen, zweefvliegen, sluipwespen, oorwormen en kevers, spelen een relatief belangrijke rol in de natuurlijke bestrijding van ziekten en plagen waarvan momenteel in de biologische landbouw zelfs dankbaar gebruik wordt gemaakt. Hoogstamboomgaarden vormen een belangrijk soortenreservoir en kunnen worden gebruikt om toepassingsmogelijkheden van deze natuurlijke bestrijdingsmiddelen te bestuderen.

Andere insecten zoals hommels, zweefvliegen maar vooral de honingbij spelen een belangrijke rol in de bestuiving van de vruchtbomen. Fruitbomen zijn een van de eerste drachtplanten in het seizoen voor de honingbij en zijn daarom zeer gegeerd bij imkers.

Bijna alle fruitsoorten worden door honingbijen bevrucht. Alleen de perenbomen worden door zweefvliegen bevrucht.

Oude fruitrassen, horticultureel erfgoed

Door de eeuwen heen zijn er vele honderden fruitrassen ontwikkeld. Ieder land, zelfs iedere streek en soms zelfs elk dorp, bezat eigen rassen. Ze verschillen qua vorm, kleur, smaak, houdbaarheid, vruchtbaarheid, bloeitijdstip, groeikracht, ziektegevoeligheid... Sommige rassen zijn beter dan andere geschikt om als hoogstam dan wel als laagstam of leifruit te worden geteeld.

Het woord 'rassen' bij fruitbomen is wel enigszins verwarrend. Een 'ras' wordt geacht bij geslachtelijke vermeerdering haar eigenschappen te behouden.

Fruitrassen daarentegen zijn zelden zaadecht. Als je een pitje van een appel zaait, zal de zaailing dus verschillen van zijn moeder. In de fruitteelt is een 'ras' een vegetatief (door enten of oculeren) vermeerderd individu. Alle individuen van een 'ras' zijn dus klonen van één exemplaar. Toch zijn de meeste rassen ooit als een pitje begonnen, als een toevallige zaailing, met toevallig opvallende vorm, smaak of kwaliteit. Soms treden er (kleur-)mutaties (zoals de verschillende 'Rode Boskops') op, die op hun beurt weer worden gekloond.

Oude fruitrassen

In de zeventiende eeuw moet er al een behoorlijke diversiteit aan fruitrassen hebben bestaan in onze streken. In Brusselse rekeningen van 1662 is bijvoorbeeld sprake van bellefleuren, rabauwen, wauterlingen, hooliaesen, puppinghen en groeningen.

In zijn befaamde Cruydt-boek (1664) schrijft Rembert Dodoens dat hier Franse peren zoals Bergamotte en Bon Chrétien en Italiaanse peren, o.a. Muscadelppeer ('de beste'), werden gekweekt. Als Brabantse variëteiten citeert hij 'Suykerperen, Rietperen, Guldenperen, Keizerinnen ende andere ontallick, die ghemeyn sijn.' Hij vermeldt ook een aantal winterperen zoals Guignole, Roge, Quadrane, Caroele, di Montelione en Sementine, pruimen waaronder de Rospruymen, Damasch pruymen en Palloken, 'die aldercleyinste ronde pruymkens', een kleine blauwe pruim, iets groter dan de vrucht van de sleedoorn, die bestemd was voor de markt. De damastpruim was de beste pruim om te drogen en werd veel aangeplant in Brabant om er gelei van te maken voor de populaire pruimtaarten en vlaaien.

Ook maakt hij melding van zoete kersen: de Kleine kers die soms rood, soms bruin is volgens Dodoens, de grote kers die soms rond, soms langwerpig is.

Er ontstonden veel lokale rassen, aangepast aan de lokale omstandigheden: sommige waren bestemd voor droge, armere gronden, andere hadden een vruchtbare leemgrond nodig. Er waren soorten geschikt als windkering, andere hadden beschutting van een muur nodig. Er ontstond stooffruit, oplegfruit, droogfruit, tafelfruit, bewaarfruit, er was fruit dat vroeg en fruit dat laat op het seizoen rijpte...

Peromanie

Vanaf het midden van de achttiende tot het begin van de twintigste eeuw kende de fruitteelt in onze gewesten een stormachtige ontwikkeling. Dat was vooral het werk van gepassioneerde amateurs - advocaten, notarissen, professoren, pastoors, industriëlen, kooplieden en aristocraten - die, geholpen door hun hoveniers, met elkaar wedijverden om het mooiste, grootste, smakelijkste fruit te produceren. Vooral peren waren erg populair. Er ontstonden in die periode meer dan 1.100 nieuwe perenrassen zodat men zonder aarzelen kan spreken van een ware 'peromanie'.

De grote hoeveelheid nieuwe rassen die in die periode ontstond, heeft tot op vandaag voor een enorme naamsverwarring gezorgd. Soms werden plaatselijke namen overgenomen of werden elders nieuwe namen gegeven aan dezelfde soort, zodat eenzelfde peer of appel verschillende namen heeft of dat eenzelfde naam wordt gebruikt voor verschillende rassen. Het ontstaan van mutanten of plotselinge

veranderingen in het genoom en het bestaan van vele mutantvormen, maakt het er niet makkelijker op. Men heeft wel gepoogd om een classificatie van de verschillende rassen op te stellen aan de hand van een systematische beschrijving en hun eigenschappen, maar er blijven zeer veel onduidelijkheden bestaan die uiteindelijk alleen via doorgedreven genetisch onderzoek kunnen worden uitgeklaard.

Bekende Belgische pomologen

België telde in de 18de en 19de eeuw tal van bekende fruitkwekers en liefhebbers wiens naam vandaag vaak nog voortleeft in de fruitrassen die door hen werden gekweekt of naar hen werden genoemd.

Een van de bekendste figuren was Nicolas Hardenpont (1705-1774), een pastoor uit Mont-Panisel bij Bergen, die als eerste op systematische wijze kunstmatige bevruchting in de perenteelt toepaste waarbij hij bewust rassen met specifieke eigenschappen met elkaar kruiste. Hij was de eerste die erin slaagde peren te kweken met zacht, smeltend vruchtvlees, de zg. Beurré- of boterperen. Vóór hem bestonden er alleen vaste peren met krakend vruchtvlees. Bekende rassen die ook vandaag nog worden gekweekt zijn Beurré d'Hardenpont, Délice d'Hardenpont, Passe Colmar en Beurré Rance.

Een andere bekende figuur was de Leuvense chemicus en hoogleraar Jean-Baptiste Van Mons (1765-1842). In zijn proeftuin in Schaarbeek stonden op een bepaald ogenblik niet minder dan 50.000 zaailingen, hoofdzakelijk van peren, die allemaal verloren gingen toen de tuin werd onteigend om er een weg aan te leggen.

Van Mons, die een hele theorie had ontwikkeld over de veredeling van peren (die na de ontdekkingen van Darwin en Mendel evenwel fout bleek te zijn), kweekte ongeveer 500 nieuwe rassen, waarvan een paar ook vandaag nog zeer worden gewaardeerd, zoals Colmar d'Arenberg, Nec Plus Meuris (of Beurré d'Anjou), Beurré Diel (ook bekend onder de naam 'Drie-Toren'), Conseiller à la Cour, Dubbel Flip en Calebasse Bosc en de appels Reinette Bauman en Reinette de Geer.

Majoor Pierre-Joseph Esperen (1780-1847), een majoor uit het leger van Napoleon, wijdde zich na zijn ontslag uit het leger volledig aan de perenteelt in zijn tuin in Mechelen. Hij verkreeg meer dan veertig perenvariëteiten waaronder bekende rassen zoals Soldat Laboureur, Bergamotte d'Esperen, Joséphine de Malines en Seigneur Esperen, en de pruimen Drap d'Or d'Esperen en Reine Claude de Bavay, genoemd naar L. de Bavay, stichter van de tuinbouwschool te Vilvoorde.

Nog zo'n verwoed amateur was Grégoire Nélis uit Jodoigne die op de wereldtentoonstelling van 1867 in Parijs niet minder dan 265 nieuwe perenrassen voorstelde, waaronder klassiekers zoals Madame Grégoire, Nouvelle Fulvie, Jules d'Airolles en Winter Nélis.

We mogen hier zeker ook 'Jefke' niet onvermeld laten, een tuinman uit Pamel in dienst van Notaris Chaboceau die de populairste peer voor West-Brabant won: de Jefkespeer, later herdoopt tot Beurré Chaboceau.

Teloorgang van de oude rassen

Veel van die oude rassen zijn om uiteenlopende redenen verloren gegaan.

Honderden perenrassen bevroren tijdens de koude winters van 1870 en 1880 en gingen definitief verloren. Andere rassen die waren geselecteerd voor de lelteelt, verdwenen in de loop der jaren omdat het onderhoud niet langer betaalbaar was, of omdat ze te gevoelig waren voor allerlei ziekten en plagen.

Maar de voornaamste reden voor de teloorgang van veel oude rassen zijn de gewijzigde teelt- en bewaar-methoden en de schaalvergroting in de fruit- en distributiesector.

Sommige oude rassen (zoals Bellefleur en Sterreinet) zijn bijvoorbeeld niet geschikt om op laagstam te worden gekweekt en zijn dus oninteressant voor de commerciële fruitteelt. In vergelijking met de moderne laagstammen zijn de vruchten van veel oude hoogstambomen vaak klein en van mindere kwaliteit waardoor ze niet interessant zijn voor de handel.

Andere rassen zoals Court Pendu hebben een te kleine opbrengst of kennen beurtjaren en hebben dus een onregelmatige opbrengst.

Vroeger wilde men ook veel verschillende rassen, van vroege tot late soorten. Men wou fruit om vers te eten, om in de keuken te koken en te braden, om te bewaren. In de plaats daarvan zijn nieuwe, meestal uit het buitenland ingevoerde fruitrassen gekomen die beter geschikt zijn voor grootschalige en intensieve teelt. Door de huidige bewaar technieken (koeling, behandeling met gas...) volstaan een paar soorten om bijna heel het jaar door over 'vers' fruit te beschikken. De zeer vroege en de zeer late rassen zijn overbodig geworden, terwijl rassen die te zacht zijn om te vervoeren of die niet geschikt zijn voor bewaring in een koelhuis zijn verdwenen. Een typisch voorbeeld is de nu populaire peer Conference die alleen dank zij die bewaar technieken zo populair is kunnen worden: bij natuurlijke bewaring na de pluk wordt ze snel beurs. Dit is niet het geval als ze onmiddellijk na de pluk koel wordt gehouden en ook niet als ze nadien bij kamertemperatuur wordt bewaard.

Ook de smaak van de consument is in de loop van de tijd veranderd. Had men vroeger graag een zachte, zoete appel, dan wil men nu grote, zure en harde appels. Het gevolg is dat het gangbare rassensortiment is verschaald tot een klein aantal zeer productieve rassen die goed kunnen worden bewaard en vervoerd.

Fruitrassen voor de eigen tuin

Voor de liefhebber die zelf fruitbomen wil planten, zijn die commerciële overwegingen uiteraard minder belangrijk. Ook de houdbaarheid is wellicht een minder doorslaggevende factor. Het moet op de eerste plaats om lekker en gezond fruit gaan, dat goed bestand is tegen allerlei ziekten en niet constant moet worden bespoten. Fruit ook dat anders en beter smaakt dan wat in de winkel of de supermarkt te koop wordt aangeboden.

Het feit dat veel van die oudere fruitrassen vroeger zo typisch waren voor het Pajottenland en misschien nog herinneringen oproepen, vormt een bijkomend element.

Toch is nostalgie alleen onvoldoende om opnieuw een oud ras aan te planten.

Dat oude rassen *per definitie* beter bestand zouden zijn tegen ziekten en plagen dan de modernere rassen, is een misvatting. Het is trouwens geen toeval dat veel van die oude rassen in de loop der tijden zijn verdwenen. Zeker, er zijn 'oude rassen' die zeer ziektebestendig zijn en uitstekend geschikt zijn voor milieuvriendelijke teelt, maar er zijn er evenveel die dat helemaal niet zijn. Veel van de perenrassen die in de 19de eeuw in ons land ontstonden, werden bijvoorbeeld ontwikkeld als collectiemateriaal met bijzondere eigenschappen qua smaak en voorkomen en niet zozeer om hun weerstand tegen ziekten. Hierdoor zijn ze vaak zeer gevoelig voor tal van parasieten. Een typevoorbeeld is de Durondeau, een weliswaar zeer smakelijke peer die echter zeer gevoelig is voor bacterievuur en schurft. Veel courante appelrynassen die men in de fruitwinkel kan kopen zijn dikwijls niet of minder geschikt voor liefhebbers, omwille van hun grote ziektegevoeligheid. Dat is o.m. het geval voor 'Golden Delicious', 'Elstar' en 'Granny Smith'.

Omgekeerd zijn veel moderne rassen geselecteerd op natuurlijke weerstand tegen allerlei ziekten en plagen. Wel is het zo dat de resistentie van oude fruitrassen complexer en waarschijnlijk stabiel en duurzamer is dan die van de nieuwere cultivars. Die oude rassen hebben het overleefd dankzij natuurlijke selectie. Bij de nieuwe rassen is de ingebouwde of ingekruiste resistentie waarschijnlijk minder stabiel of duurzaam. Ook de idee dat oude rassen *per definitie* beter smaken, beter bewaren of andere evidente gebruiksvoordelen hebben, is een misvatting. Veel oude rassen zijn ontstaan bij gebrek aan beter of uit onwetendheid over andere, vaak superieure rassen. Maar sommige van die oude fruitrassen hebben een verrassende of ongewone smaak of textuur. Of zijn zeer geschikt voor fruitsap of om te gebruiken in de keuken.

Wanneer u gebruik wilt maken van oude rassen is het dus belangrijk om u goed te informeren over de eigenschappen van die rassen wat smaak, vruchtbaarheid en bestuiving, vorm, weerstand tegen ziekten, enz. betreft. Bovendien zijn sommige rassen bijzonder geschikt om als hoogstam te worden gekweekt, terwijl andere vooral of alleen geschikt zijn als laagstam of leiboom.

Van bloem tot vrucht

Opdat fruitbomen vruchten zouden voortbrengen, moeten de bomen niet alleen bloeien, de bloesems moeten ook worden bevrucht. Bij de keuze van een fruitboom is het dus belangrijk om rekening te houden met de bevruchtingsmogelijkheden. Er bestaan namelijk rassen die zichzelf kunnen bevruchten (zelffertil of zelfbevruchtend) en rassen die dat niet kunnen (zelfsteriel) en stuifmeel van een andere boom nodig hebben om te worden bevrucht (kruisbestuiving).

• **Zelfbestuiving**

De bloesems van de meeste fruitsoorten zijn tweeslachtig: meeldraden (mannelijke geslachtsorganen) en stamper (vrouwelijk geslachtsorgaan) komen in dezelfde bloem voor. Elke bloem kan dus zichzelf bestuiven. Zelfbestuiving leidt echter in vele gevallen niet tot bevruchting. Bij veel fruitrassen zijn erfelijke factoren aanwezig die beletten dat de stuifmeelkorrels die op de stempel van de eigen stamper terecht komen kunnen doorgroeien tot aan de zaadknop. Die rassen zijn dus zelfsteriel en kunnen noch zichzelf noch bloemen van een andere boom van hetzelfde ras bevruchten. Er is dus altijd stuifmeel van een ander ras nodig om die zelfsteriele rassen te bevruchten. Men spreekt dan van kruisbestuiving. Indien je slechts één fruitboom wilt of kunt planten, moet je dus een zelffertil of zelfbevruchtend ras kiezen dat zichzelf kan bevruchten.

Kersen zijn zelden zelfbevruchtend, krieken, perziken, abrikozen en mispels daarentegen zijn allemaal zelfbevruchtend. Ook veel pruimen (zoals Belle de Louvain, Queen Victoria, Reine Claude d'Oullins en Sainte Cathérine) zijn zelfbevruchtend.

De meeste peren en appels zijn zelfsteriel. Uitzonderingen die wel zelfbevruchtend zijn, zijn bij de appels o.m. Keuleman, bij de peren o.m. Conférence, Bruine Kriekpeer en Jefkespeer.

Raadpleeg de rassenfiches of de bestuivingstabel om na te gaan welke rassen zelffertil zijn.

Sommige appels en peren kunnen ook zonder bestuiving en bevruchting vruchten vormen, ze kunnen met andere woorden maagdelijk zwanger worden. Dit verschijnsel noemt men parthenocarpie. Bij peren komt dit voor bij o.m. Légipont, Clapp's en Conférence, bij appels o.m. bij Jacques Lebel en Oogstappel (Trans-

parente Blanche). Deze vruchten zijn slanker dan de normale vruchtvorm en ze hebben ook geen pitjes. Dit verschijnsel treedt vooral op na een periode van nachtvorst, als de bloesems bevroren zijn.

• **Kruisbestuiving**

De meeste appels, peren en kersen zijn zelfsteriel en moeten dus worden bevrucht door een soortgenoot van een ander ras. Men noemt dit kruisbestuiving. Ook rassen die zelffertil of parthenocarp zijn, zullen meestal rijker dragen als er soortgenoten in de buurt staan en kruisbestuiving kan optreden.

Het volstaat echter niet om zomaar twee rassen naast elkaar te zetten om zeker te zijn dat ze elkaar zullen bevruchten. Sommige rassen hebben namelijk slecht stuifmeel en kunnen geen enkel ander ras bevruchten. Dit zijn meestal de triploïde rassen die door een speling van de natuur in plaats van twee paar chromosomen ($2n = 34$) een extra stel hebben meegekregen ($3n = 51$). Ongeveer 15% van de oude rassen zijn triploïd. Voorbeelden zijn Schone van Boskoop en Gravensteiner bij de appel en Saint Rémy bij de peer. Diploïde rassen (met dus twee paar chromosomen) zijn daarentegen meestal wel goede bevruchters van andere rassen, ook van de triploïde rassen.

Een tweede belangrijke factor is dat de rassen die door kruisbestuiving moeten worden bevrucht ongeveer op hetzelfde moment moeten bloeien. Het heeft geen zin om een goede bestuiver te planten die op een ander tijdstip bloeit dan de boom die hij moet bevruchten. Voor de appel ligt de bloeitijd van de verschillende rassen vaak ver uit elkaar. In het algemeen onderscheidt men bij appels 3 tot 4 bloeigroepen. Voor de peer ligt de bloeiperiode niet zo ver uit elkaar. Maar bij sommige peren is de bestuivingsperiode

uiterst kort (bv. slechts één dag bij Doyenné du Comice), zodat zelfs een gemengde aanplant van gelijkbloeiende rassen geen garantie biedt op een goede vruchtzetting.

Raadpleeg de fiches of de bestuivingstabel voor bloeitijdstip en geschikte bestuivers.

Uiteindelijk speelt ook het weer een belangrijke rol: late nachtvorst waardoor bloesems bevroren, koud of nat weer waardoor weinig insecten rondvliegen... beïnvloeden de bestuiving en de vruchtzetting.

Woon je op een plek waar vaak late nachtvorst voorkomt, kies dan voor relatief late bloeiers zoals Sterappel, Court Pendu of een Bellefleur-type. Ook de meeste zoete appels bloeien laat. Bescherm de boomgaard tegen wind en koude door er langs de noord- en westkant een hoge haag of een windscherm rond te planten.

Geschikte fruitrassen voor het Pajottenland

Van een streekeigen ras dat in de streek is ontstaan, mag men aannemen dat het is aangepast aan de lokale geologische en klimatologische omstandigheden. Het probleem is dat in het Pajottenland slechts een paar streekeigen rassen bewaard zijn gebleven. Standplaatsgeschikte rassen zijn soorten die niet noodzakelijk in de streek zijn ontstaan, maar waarvan uit ervaring gebleken is dat ze wel geschikt zijn voor de lokale bodem en de klimatologische omstandigheden.

Op de volgende pagina's vind je een beknopte beschrijving van de meest courante fruitsoorten, plus een fiche van de meest geschikte rassen of variëteiten.

Het gaat hoofdzakelijk om oudere rassen, geschikt voor hoogstam, die streekeigen of alleszins standplaatsgeschikt zijn voor het Pajottenland. De meeste van deze rassen werden hier vroeger gekweekt en zijn terug te vinden in oudere naslagwerken over de fruitteelt in Brabant. Bovendien gaat het om rassen waarvan de ervaring heeft uitgewezen dat ze matig tot goed bestand zijn tegen allerlei ziekten en plagen.

In de lijst zijn ook enkele rassen opgenomen die geselecteerd zijn door het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek te Gembloux. Dit centrum erfde eind jaren '60 de fruitafdeling van de tuinbouwschool van Vilvoorde en verricht sinds 1975 onderzoek naar oude variëteiten in Brabant. Men wil met name de genetische rijkdom en de nuttige eigenschappen van de verschillende rassen, vooral de weerstand tegen ziekten, bewaren. Uit een totaal assortiment van meer dan 2.600 rassen werden tot nu toe 260 peren en 80 appels weerhouden. Momenteel worden 17 variëteiten van appel, pruim en perzik vermenigvuldigd en onder het label 'R.G.F.' (wat staat voor Ressources Génétiques Fruitières) op de markt gebracht.

- **Appel:** Grenadier, Reinette Evagil, President Roulin, La Paix, Cwastresse Double, Reinette de Blenheim, Radoux, Joseph Musch, Godivert, Gris Braibant, Reinette Hernaut en Président H. Van Dievoet.
- **Pruim:** Belle de Thuin, Wignon, Prune de Prince, Sainte Cathérine.
- **Perzik:** Fertile de Septembre.

Hoogstamfruit
voor de eigen tuin

4

Appel

Standplaats

Bij voorkeur volle zon. Hij heeft graag beschutting tegen noord- en oostenwind (vorstgevaar bij bloei) en westenwind (storm-vruchtafval).

Grondsoort

Liefst een voedselrijke en vooral goed doorlaatbare grond.

Planttijdstip

Ze kunnen de hele winter worden geplant, maar best in de loop van november.

Plantafstand

Hoogstam: 10-12m

Halfstam: 8m

Bestuiving

De meeste appelrassen zijn zelfsteriel en hebben dus kruisbestuiving nodig om vrucht te zetten. Zelfs bij rassen die wel zelffertil zijn, zorgt kruisbestuiving voor meer en dikkere vruchten. Best is om drie of meer verschillende appels die ongeveer gelijktijdig bloeien, te planten. Goede bestuivers zijn: Reinette de France, Reine des Reinettes, Oogstappel en President Roulin. Ook sierappels zorgen voor kruisbestuiving als ze gelijktijdig bloeien.

Opmerking

Zomerrassen rijpen van 15 augustus tot begin september. Meestal bedoeld om onmiddellijk te worden gegeten.

Herfstrassen zijn rond half september rijp. Kunnen meestal worden bewaard tot nieuwjaar. Ze zijn doorgaans het lekkerst als ze enkele weken zijn geplukt. Winterrassen worden geplukt vanaf eind september tot eind oktober, naargelang het ras. Het zijn meestal goede bewaarappels.

Bij onrijpe appels zijn de pitten wit, bruinwitte pitten duiden op plukrijpe appels, als de pitten bruin zijn, zijn de appels eetrijp.

Aanbevolen rassen

- Bellefleur Brabantse
- Bellefleur Dubbele
- Bellefleur Franse
- Berglander (Vlaamse Bellefleur)
- Boskoop
- Court Pendu Gris
- Court Pendu Plat
- Eysdener Klumpke
- Grawijning
- Ijzerappel
- Jacques Lebel
- Joseph Musch
- Kattetekop
- Keuleman
- Oogstappel
- President Roulin
- Rabau
- Reine des Reinettes
- Reinette de Chênée
- Reinette de Flandre
- Reinette de France
- Reinette Descardre
- Speeckaert
- Speeckaert Dubbele
- Sterreinette
- Streeping
- Veurnese Reinette
- Winter Banana

Peer

Zelf peren planten biedt de mogelijkheid om te genieten van enkele van de vele honderden variëteiten die vooral in de loop van de 18de en 19de eeuw werden ontwikkeld. Veel van die oude peren, zeker wanneer ze vers van de boom worden geplukt, hebben een smaak die in niets te vergelijken valt met de rassen die in de winkel te koop worden aangeboden.

Standplaats

Liefst een zonnige standplaats, al verdragen peren ook wel wat schaduw.

Grondsoort

Peren zijn niet echt veeleisend. Liefst een middel-zware, vooral goed gedraineerde grond. Op natte gronden zijn ze gevoeliger voor allerlei ziekten zoals schurft.

Planttijdstip

Van oktober tot maart.

Plantafstand

Hoogstam: 8-10m

Halfstam: 5-6m

Bestuiving

Voor de meeste peren is kruisbestuiving nodig; men moet dus minstens twee en liefst meerdere gelijktijdig bloeiende variëteiten in elkaars buurt planten.

Opmerking

Zomerrassen kunnen van half juli tot eind augustus worden geplukt en moeten vers worden gegeten.

Herfstrassen worden van eind augustus tot half september geplukt en kunnen enkele weken worden bewaard.

Winterrassen worden van september tot eind oktober geplukt en kunnen meerdere maanden worden bewaard.

Aanbevolen rassen

- Beurré Gris
- Beurré Hardy
- Bronzée d'Enghien
- Bruine krikpeer
- Clapp's Favourite
- Comtesse de Paris
- Conférence
- Doyenné du Comice
- Dubbel Flip
- Jefkespeer
- Joséphine de Malines
- Jules d'Airolles
- Légipont
- Saint Rémy
- Seigneur Esperen
- Triomphe de Vienne
- Wijnpeer
- Winterkeizerin

Kersen en krieken

Men maakt een onderscheid tussen (zoete) kersen en (zure) krieken of morellen.

Kerselaars zijn prachtige, hoog en breed uitgroeiende bomen die in het voorjaar heerlijk bloeien en in het najaar schitterend verkleuren. Een kersenboomgaard is een lust voor het oog, maar ook geïsoleerde bomen zijn zeer mooi.

Kriekelaars blijven veel kleiner en zijn als boom ook minder gracieus. Vroeger werden ze in het Pajottenland vaak in gemengde hagen en houtkanten aangeplant. Krieken zijn vooral geschikt voor verwerking in de keuken (taarten, jam, drank...).

Standplaats

Kerselaars moeten op een zonnige plaats staan, kriekelaars verdragen meer schaduw. Noordkriek kan zelfs tegen een muur op het noorden worden geplant. Omdat kerselaars vroeg bloeien, mogen ze niet op een laaggelegen, vorstgevoelige plaats staan.

Grondsoort

Kersen groeien in elke vruchtbare en losse grond. Op lichte, zandige gronden groeien ze slecht. De grond moet goed gedraineerd zijn, ze verdragen absoluut geen natte voeten. Zeker vleeskersen van de groep van de Bigarreau's zijn veeleisend.

Krieken zijn minder veeleisend. Ze verdragen ook iets meer vocht, maar op natte gronden zijn ze gevoeliger voor allerlei ziekten.

Planttijdstip

Best in november of december, maar het kan tot maart.

Plantafstand

- **Kersen:**

Hoogstam: 10-12m

Halfstam: 6-7m

- **Krieken:**

Hoogstam: 6-7m

Halfstam: 4-5m

Bestuiving

Vele kersenrassen zijn zelfsteriel, wil men vruchten hebben, dan moet men dus ten minst 2 rassen naast elkaar planten die ongeveer gelijktijdig bloeien.

Krieken zijn meestal zelffertil, wat betekent dat één enkele boom volstaat.

Opmerking

Kersen maar vooral krieken zijn de laatste jaren zeer gevoelig voor de schimmelziekte Monilia, vooral, maar niet alleen op een vochtige standplaats. Er bestaan nog geen moniliaresistente variëteiten.

Aanbevolen rassen

- **Zoete kersen**

- Afhangers
- Belle d'Orléans
- Bigarreau Esperen
- Bigarreau Napoleon
- Burlat
- Hedelfinger Riesenkirsche
- Schneiders Späte Knorpelkirsche
- Zwarte Krakkers

- **Zure krieken**

- Noordkriek
- Griotte de Visé
- Schaarbeekse Kriek

Pruim

Pruimen zijn van alle fruitgewassen het minst veel-eisend en het gemakkelijkst te kweken. Goede rijpe pruimen vind je bovendien alleen in eigen tuin, vers van de boom.

Pruimen werden van oudsher in het Pajottenland aangeplant. Het was een van de voornaamste zoetmakers in de keuken.

Standplaats

Pruimen verkiezen een warme standplaats die beschut is tegen late nachtvorst. Een standplaats in volle zon levert de beste vruchten, maar de meeste pruimen verdragen ook heel wat schaduw.

Grondsoort

Pruimen stellen weinig eisen aan de grond. Best is een redelijk zware, vruchtbare, eerder kalkrijke grond. Ze verdragen geen natte grond of een hoge grondwaterstand.

Planttijdstip

Van november tot maart, best in november of december.

Plantafstand

Hoogstam: 10m

Halfstam: 5m

Bestuiving

De meeste pruimen in de lijst van aanbevolen rassen zijn zelffertil en kunnen zichzelf dus bevruchten. De andere rassen hebben kruisbestuiving nodig van een ander ras dat op hetzelfde ogenblik bloeit. Ook bij de zelffertiele rassen geeft kruisbestuiving meestal meer en dikkere vruchten.

Types

Naast de gewone pruim, bestaan er specifieke types van pruimen.

- Reine Claudes of suikerpruimen: rond van vorm en zeer zoet.
- Kwetsen (bakpruimen, altesse): eivormige vruchten, meestal donkerblauw, laat rijpend, vooral geschikt voor verwerking in de keuken en voor likeur.
- Mirabellen: zeer kleine, zoete ronde vruchtjes. Geven de mooiste boomvorm.

Opmerking

- Zeker bij pruimen is vruchtdunning zeer belangrijk om takbreuk te voorkomen en grote, lekkere pruimen te bekomen. Behoud maximum 1 pruim om de 15 cm vruchttwijg.
- Pruimen (en andere steenvruchten) mogen nooit in de winter worden gesnoeid, maar best als de boom volop in blad staat.

Aanbevolen rassen

- Altesse Double
- Altesse Simple
- Belle de Louvain
- Belle de Thuin
- Bleue de Belgique
- Czar
- Monsieur Hâtif
- Mirabelle de Nancy
- Palokes
- Pamelse datjes
- Queen Victoria
- Reine Claude d'Althan
- Reine Claude d'Oullins
- Reine Claude Verte
- Sainte Catherine
- Sultan
- Washington
- Witte Schudders

Perzik en abrikoos

Perziken en abrikozen zijn mooie, kleine bomen die door hun opvallende bloei zelfs in de siertuin kunnen worden aangeplant. Ze bloeien zeer vroeg waardoor de bloesems erg gevoelig zijn voor nachtvorst. Zelfs op een gunstige standplaats zal de opbrengst om de twee of drie jaar achterwege blijven omdat de bloesems bevroren zijn of omdat het te koud of te nat is op het ogenblik van de bloei waardoor er weinig insecten rondvliegen.

Standplaats

Perziken en abrikozen moeten op een warme en zonnige plaats worden geplant, liefst beschermt tegen koude noorden- en oostenwind. Een helling op het zuiden of een losse leivorm tegen een muur op het zuiden, is ideaal, zeker voor abrikozen.

Grondsoort

Perziken en abrikozen vragen een vrij droge en alleszins goed doorlatende, eerder lichte, kalkrijke grond.

Planttijdstip

Van oktober tot maart, met een voorkeur voor de vroege lente.

Plantafstand

Hoogstam: 6-7m

Halfstam: 4-5m

Bestuiving

Perziken en abrikozen zijn zelffertil. Eén boom volstaat dus. Bij abrikozen is de opbrengst wel beter als er kruisbestuiving kan gebeuren en dus twee of meer verschillende rassen worden aangeplant.

Opmerking

- Perzik- en abrikoosbomen dragen snel vruchten, maar worden niet oud. Na een vijftiental jaar is de boom versleten.
- Perziken zijn in ons klimaat erg gevoelig voor de zg. bladkrulziekte, vooral bij koud en nat weer in de lente. Hierdoor vallen de bladeren vroeg af en wordt de vruchtzetting ernstig afgeremd. Perziken die tegen een muur staan en minder regen opvangen, worden minder aangetast.

Aanbevolen rassen

In ons klimaat verdienen de witvlezige perziken de voorkeur.

Perzik

- *Amsden*
Kleine boom. Middelmatig dikke vruchten met witgeel vruchtvlees, matig zoet. Rijp einde juni.
- *Fertile de Septembre*
Gezond ras (RGF-variëteit), minder gevoelig voor bladkrulziekte. Door de latere bloei ook minder schade door nachtvorst. Middelgrote vruchten, wit vruchtvlees, zeer zoet en aromatisch. Rijp begin september.
- *Reine des Vergers*
Relatief grote, goed vruchtbare boom, vrij goed bestand tegen ziekten. Door late bloei minder gevoelig voor nachtvorst. Grote vruchten met witgroen vruchtvlees, zeer lekker. Rijp begin september.
- *Vaes Oogst*
Productieve, gezonde boom met vrij grote vruchten met wit vruchtvlees. Zeer smakelijk. Rijp tweede helft augustus.

Abrikoos

- *Bredase*
Gemakkelijkste ras in ons klimaat. Vrij kleine vruchtjes, nogal droog maar met een aangename zoete smaak. Rijp in augustus.
- *Hargrand*
Gezonde, groeiachtige boom met grote, sappige en smakelijke vruchten. Rijp begin augustus.
- *Hongaarse*
Matig groeiende, gezonde boom. Vrij grote vruchten, matige smaak. Rijp half augustus.
- *Royal*
Zeer vruchtbare en sterk groeiende boom. Nogal gevoelig voor ziekten. Grote, zeer smakelijke vruchten. Rijp eind augustus.

Amandelboom

De amandel is geen noot, maar is de pit van een met de perzik verwante vrucht. De jonge vruchten zien er trouwens uit als kleine groene perziken. Het is een mooie, breed uitgroeiende boom van 5 à 6m hoog en breed. Hij bloeit in maart-april met prachtige roze bloemen.

Standplaats

De amandel vraagt een zonnige en warme, beschutte standplaats.

Grondsoort

Droge, goed doorlaatbare, kalkrijke bodem.

Planttijdstip

Best in februari-maart.

Plantafstand

5-6m

Bestuiving

Amandelen zijn zelffertil, een enkele boom volstaat dus.

Opmerking

Plant geen amandelen in de buurt van perziken. De perziken kunnen daardoor een bittere smaak krijgen.

Aanbevolen rassen

- *Robijn*
Dit is de enige amandelsoort die het in onze streken heel goed doet. Het is een krachtig groeiende, zeer gezonde boom, 4-5 m hoog en breed.
Plukrijp: september, als de vruchten openbarsten.

Zwarte moerbeï [*Morus nigra*]

De zwarte moerbeï is een prachtige boom die met zijn diepgroen, hartvormig ingesneden blad sterk doet denken aan de vijgeboom (*Ficus carica*) waarmee hij trouwens verwant is.

Hij groeit redelijk traag en wordt normaal maximaal een 10-tal meter hoog. De bomen kunnen heel oud worden (100 jaar en meer).

De geelgroene katjesvormige bloemen in mei-juni zijn weinig opvallend.

De moerbeivruchten lijken op een grote framboos of braam. Ze zijn eerst groen, kleuren dan rood en worden bij volledige rijpheid zwart.

De smaak van een rijpe moerbeï is uitzonderlijk zuurzoet en aromatisch. De vruchten zijn zeer zacht zodat ze bij de minste aanraking hun sap verliezen en op vingers en kleren rode vlekken achterlaten die moeilijk te verwijderen zijn.

Standplaats

Bij voorkeur een zonnige, warme standplaats, liefst beschut van noorden- en oostenwind. Ook bruikbaar als leivorm tegen een muur.

Grondsoort

De moerbeï vraagt een vruchtbare, niet te zware, goed gedraineerde en eerder kalkrijke grond.

Planttijdstip

Bij voorkeur in oktober - november ofwel einde februari - begin maart.

Plantafstand

7-9m

Bestuiving

Zelfbevruchtend, kruisbestuiving is niet nodig.

Opmerking

- De bomen hebben vlezige, delicate wortels en moeten met kluit worden geplant. Dikwijls slechte hergroei. Plant geen moerbeibomen ouder dan 3 jaar, wegens de slechte hergroei.
- Omdat de boom nogal oppervlakkig wortelt, kan hij tijdens droogte te lijden hebben van uitdroging. Jonge bomen moeten de eerste jaren flink water krijgen. Bedekken van de bodem rond de boom met blad of compost voorkomt uitdroging.
- Een jonge boom moet goed worden aangebonden aan een steunpaal omdat hij neiging heeft om scheef te groeien.

Aanbevolen rassen

Zwarte moerbeibomen worden meestal zonder rasnaam verkocht.

Planten gekweekt uit zaad geven kleine vruchten. Gestekte en geënte planten geven doorgaans veel grotere vruchten.

Kweepeer *[Cydonia oblonga]*

De kweepeer, oorspronkelijk afkomstig uit Centraal- en Zuidwest-Azië, wordt al eeuwenlang in onze streken gekweekt. Het was een typische boom voor kasteel- en kloostertuinen. In boomgaarden komt hij zelden voor.

Het is een kleinblijvende boom of struik met een onregelmatige, wat grillige groeiwijze. Wordt max. 5 tot 6 m hoog. Heel de zomer blijft het een aantrekkelijke boom met zijn grote, donkergroene bladeren die aan de onderkant grijswoelig behaard zijn.

Bloeit in april-mei met grote wit-rose bloemen die lijken op de hondсроos (de kwee behoort net als de appel tot de rozenfamilie), waardoor hij ook perfect past in de siertuin.

Ook de gele vruchten die mooi contrasteren tegen het donkere blad hebben een hoge sierwaarde. De vruchten in de vorm van een appel of peer hebben een fluweelachtig vel. Ze zijn eerst frisgroen, tegen het einde van de zomer langzaam goudgeel verkleurend. Ze hebben een zeer sterke geur. De kweepeer wordt in ons klimaat niet zacht en kan niet vers worden gegeten. Maar men kan er een heerlijke gelei van maken en aan allerlei gerechten toevoegen.

Standplaats

Liefst volle zon, bij voorkeur een beetje beschut tegen koude noordoostenwind.

Grondsoort

De kweepeer is niet veeleisend. Een goed doorlaatbare en niet te vochtige bodem is ideaal.

Planttijdstip

De hele winter tot maart, maar bij voorkeur in oktober-november.

Plantafstand

3-4m

Bestuiving

Zelfbestuivers: Champion, Vranja, Rea's Mammoth.
Kruisbestuiving door: Leskovacz.

Aanbevolen rassen

- *Champion*
Oude, eerder zwakgroeiende variëteit met aromatische, peervormige vruchten. Zeer goede opbrengst en zelfbestuivend. Wel gevoelig voor schurft en meeldauw.
- *Leskovacz*
Zeer grote, appelvormige vruchten. Best bestand tegen koude, maar niet zelfbevruchtend. Er moet dus minstens een andere variëteit in de omgeving staan. Matig gevoelig voor schurft en meeldauw.
- *Rea's Mammoth*
Grote, zeer aromatische peervormige vruchten. Rijkdragend en zelfbestuivend. Goed bestand tegen ziekten. Vraagt een warme, beschutte standplaats.
- *Vranja*
Grote peervormige vruchten. Zelfbestuivend. Groeit eerder als struikvorm. Minst gevoelig voor schimmelziekten.

Mispel *[Mespilus germanica]*

De mispel is een kleine boom of flinke struik die een beetje lijkt op een perelaar, maar dan kleiner van vorm en met grotere bladeren. Het blad is langwerpig en van onderen viltig. De boom is niet alleen aantrekkelijk vanwege zijn schilderachtige vorm en de mooie roestige herfstkleur, maar ook omwille van de mooie bloemen. Bovendien kan hij ook perfect worden gebruikt in een gemengde haag. Vroeger werd hij zeer veel aangeplant in het Pajottenland.

Hij wordt meestal als half- of hoogstam gekweekt. Een hoogstam wordt ongeveer 4 à 5 m hoog en breed en komt dus ook in aanmerking voor een kleine tuin. De vruchten zijn glad, licht tot donkerbruin, hebben de vorm van rozebottels met aan de afgeplatte, open onderzijde de restanten van de vijf kelkbladeren van de bloem.

Ze rijpen laat en worden pas geplukt na de eerste nachtvorsten (november). Daarna moeten ze op een koude of lichtverwarmde (vorstvrije) plaats narijpen. De mispels zijn pas eetbaar en lekker wanneer ze overrijp of 'beurs' zijn.

De vruchten hebben ook een hoge sierwaarde voor bloemsierkunst. Ze zijn lang houdbaar in bloemstukken.

Mensen die niet houden van de zeer speciale smaak van de mispel, kunnen er ook gelei van maken.

Standplaats

Warm en zonnig of eventueel halfschaduw.

Grondsoort

De mispel groeit op elke normale, losse tuingrond, mits niet extreem nat of droog. Liefst een neutrale of licht alkalische, humusrijke leem- of zandbodem.

Planttijdstip

Liefst voor de winter in oktober-november.

Plantafstand

4-5m

Bestuiving

Zelfbestuivend

Aanbevolen rassen

Mispels worden vaak zonder rasvermelding aangeboden.

- *Hollandse Mispel (Dutch)*
Mooie boom met breed uitgroeiende, wat treurende takken. Grote vruchten, maar matige smaak.
- *Macrocarpa*
Vruchten zijn wat groter dan die van de gewone wilde mispel.
- *Nottingham*
Vrij kleine boom of struik met kleine, maar zeer smakelijke vruchten.
- *Westerveld*
Productief ras met grote vruchten van prima smaak.

Okker- of walnoot [*Juglans regia*]

Notelaars zijn prachtige bomen die heel goed in onze omgeving passen. Vroeger werden notelaars bij alle boerderijen aangeplant, o.m. omdat ze muggen en vliegen zouden weghouden. Omdat ze vrij groot worden, zijn ze alleen geschikt voor grotere tuinen.

Standplaats

Liefst volle zon.

Grondsoort

Notelaars groeien best op vruchtbare klei- en leemgrond. Geen notenbomen planten op natte of te droge grond. De bewortelbare diepte is best 1 meter.

Planttijdstip

Bij voorkeur in het najaar (oktober-november) of in de lente (maart-april).

Plantafstand

9-10m. Deze afstand is o.a. afhankelijk van de grondsoort en van het ras. Zaailingen vragen meestal een ruimere afstand.

Bestuiving

Kruisbestuiving wordt meestal aangeraden. Je plant dus best twee verschillende notenbomen die gelijk bloeien. Een zeer goede bestuiver is 'Buccaneer'. Indien je maar één notenboom kan planten, dan is 'Buccaneer' de beste oplossing omdat die goed zelfbestuivend is.

Opmerkingen

- Planten in pot hergroeien meestal beter dan planten met naakte wortel. De wortels zijn zeer gevoelig voor vorst.
- De wortels van een *Juglans* zouden giftige stoffen bevatten, die de groei van andere planten kan verstoren.
- In het algemeen zijn geënte bomen aan te raden omdat ze na 3 jaar de eerste noten geven. Zaailingen geven soms pas na 10-12 jaar de eerste noten. Bij geënte rassen is men bovendien zeker van hun eigenschappen (ziektegevoeligheid, vrucht kwaliteit, schaalkwaliteit, nootdikte...).
- Snoei een walnotenboom nooit in de winter. De beste periode is de zomer.

Aanbevolen rassen

- *Axel*
Een goede vruchtbare soort met zeer grote vruchten. Voor een goede bestuiving wordt deze variëteit best aangeplant samen met Buccaneer.
- *Broadview*
Zwak groeiend ras met brede, bolvormige groeiwijze. Zeer snel dragend. Tamelijk grote, langwerpige vruchten met dunne schaal. Redelijk goede smaak. Goed bewaarbaar.
Deze variëteit is alleenstaand ook vruchtbaar, maar betere resultaten door kruisbestuiving met Buccaneer.
- *Buccaneer*
Sterke groeier, maar pas na enkele jaren vruchtbaar. Zelffertil en goede bestuiver van andere rassen. Grote, ronde vruchten met dunne schaal. Goede smaak.
- *Coenen*
Sterke groeier met mooie open kruin. Zelfsteriel, wordt bevrucht door Buccaneer.
Zeer grote noten, dunschalig, goed van smaak en goed bewaarbaar.
- *Drjanovski*
Zelfsteriel. Heeft dus andere bevruchter nodig (zoals Coenen of Buccaneer). Tamelijk kleine, maar zeer smakelijke noten.
- *Proslavski*
Sterke groeier met brede kroon en grote bladeren. Zelfsteriel, heeft dus bevruchter nodig (zoals Coenen of Buccaneer). Grote, langwerpige noot met dikke schaal. Prima smaak.

Hazelnoot *[Corylus avellana]*

De inheemse hazelaar (*Corylus avellana*) groeit meestal als een brede struik. Je ziet hem vaak langs bosranden of in gemengde haagkanten langs weiden en beken staan. Het is een ideale struik om als windkering rond een boomgaard of rond de tuin te gebruiken. Het is door zijn vroege bloei (in januari-februari) en lichte schaduw ook een mooie sierstruik.

Standplaats

Hazelaars groeien zowel in volle zon als halfschaduw.

Grondsoort

Hazelaars groeien op elk type grond. De beste resultaten worden bekomen op een goed vochthoudende maar niet te natte, goed losse grond.

Planttijdstip

Van november tot maart, best in november of december.

Plantafstand

2-3m

Bestuiving

Kruisbestuiving is nodig. Plant dus minstens twee en liefst meerdere rassen in elkaars buurt.

Aanbevolen rassen

- *Buttler*
Vruchtbaar ras met open groeiwijze, tot 6m hoog. Zeer grote, langwerpige vruchten, goede smaak. Bestuivers: Ennis, Géante de Halle.
- *Cosford*
Breed uitgroeiende struik, tot 5m hoog, zeer vruchtbaar en goede bestuiver. De vruchten zijn vrij groot en heel smakelijk. Bestuivers: Géante de Halle, Lange Spaanse, Webb's Prize Cob.
- *Ennis*
Breed uitgroeiende struik, tot 6m hoog, goede opbrengst. Extra grote, zeer smakelijke noten. Bestuivers: Buttler, Cosford, Géante de Halle.
- *Géante de Halle*
Vaasvormig, rechtopgaande struik, tot 6m hoog. Zeer productief. Grote, heel lange noten, zeer lekker. Bestuivers: Buttler, Cosford, Lange Spaanse, Webb's Prize Cob.
- *Lange Spaanse*
Wordt 5 m hoog, goede opbrengst. Grote, langwerpige noten, zeer lekker. Bestuivers: Cosford, Géante de Halle.
- *Webb's Prize Cob*
Zeer vruchtbaar ras, tot 4m hoog. Zelffertil en goede bevruchter. Grote, lange noten, uitstekende smaak. Bestuivers: Cosford, Géante de Halle.

Tamme kastanje [*Castanea sativa*–syn. *C. vulgaris*, *C. vesca*]

De tamme kastanje is afkomstig uit Zuid-Europa en werd in onze streken geïntroduceerd door de Romeinen. In ons klimaat levert hij minder en vooral kwalitatief minderwaardige vruchten op dan in het zuiden. Soms zijn de vruchten heel bitter of bevat de bolster alleen maar loze vruchten.

De Tamme kastanje is in alle seizoenen een bijzonder mooie en decoratieve boom die heel groot en heel oud kan worden. Een kastanje kan 30m hoog worden.

De kastanje heeft grote, gezaagde bladeren, glanzend groen met dikke, evenwijdig lopende zijnerf. In de herfst verkleuren de bladeren prachtig bleekgeel.

In het begin van de zomer is de boom helemaal overdekt met massa's lange witgroene katjes met een sterke honinggeur. Op de aren komen zowel mannelijke als vrouwelijke bloemen voor. De mannelijke bloemen zijn het meest opvallend, de vrouwelijke bloemen die aan de onderkant zitten zijn veel minder talrijk.

De vruchten zitten opgesloten in een groene bolster bezet met honderden lange stekels. Een open bolster bestaat uit vier slippen, waarin een tot drie kastanjes zitten. De eenmaal afgevallen bolsters gaan na korte tijd vanzelf open.

Standplaats

Zon of lichte schaduw.

Grondsoort

Diepe, frisse grond. Geen zware, natte of kalkrijke grond.

Planttijdstip

Van november tot april.

Plantafstand

8-12m

Bestuiving

Kastanjes zijn zelfbevruchtend, maar kruisbestuiving kan de productie positief beïnvloeden.

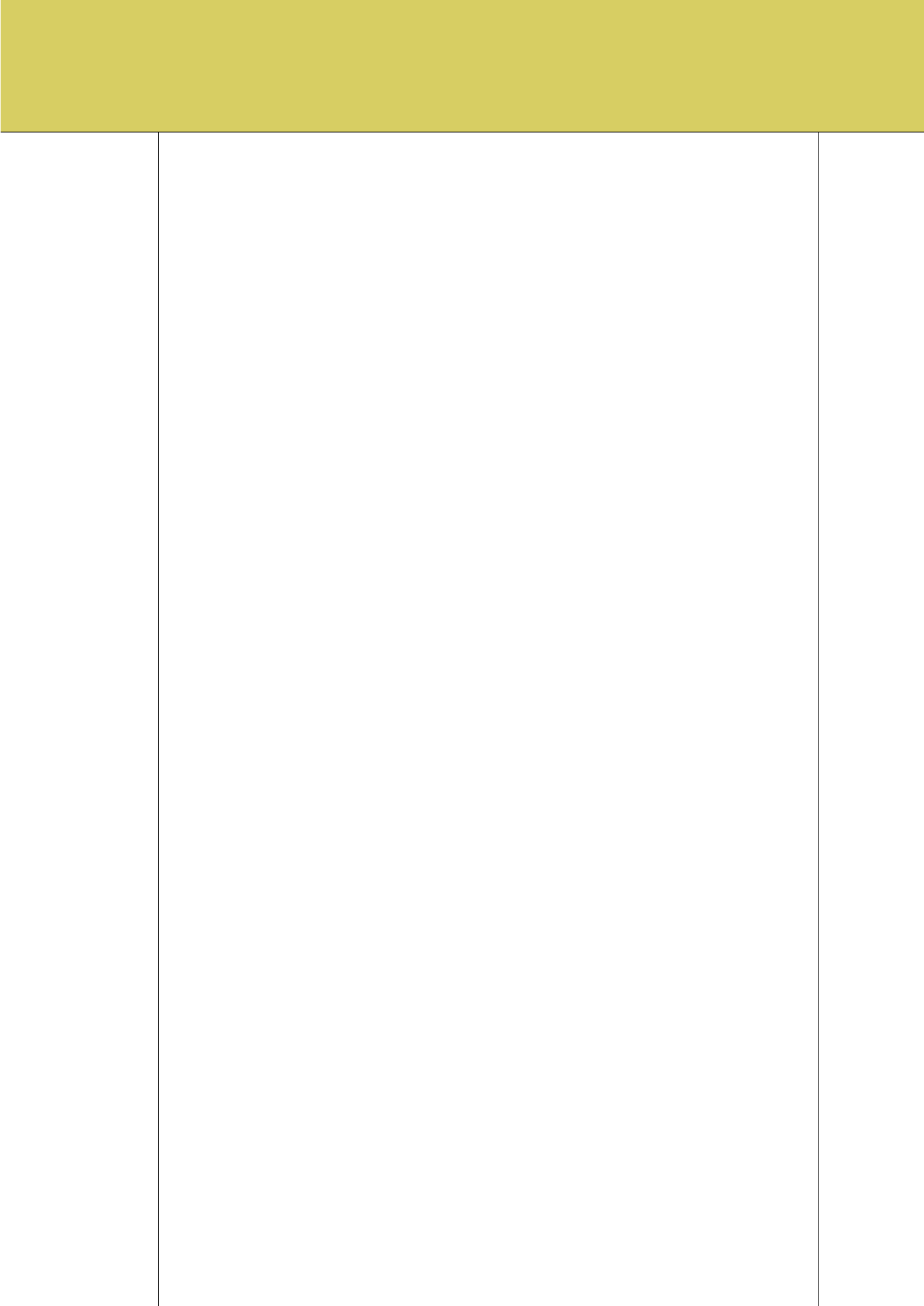
Opmerking

Wortels van kastanjes zijn zeer vorstgevoelig. Dus alleen planten bij vorstvrij weer.

Aanbevolen rassen

De geënte soorten geven sneller en dikkere noten dan zaailingen.

- *De Lyon*
Grote vruchten op jonge leeftijd.
- *Marron Doré de Lyon*
Zeer grote kastanjevruchten, rijkdragend.

Streek-eigen en standplaats-geschied fruit

BELLEFLEUR BRABANTSE

Herkomst	Zeer oud ras, waarschijnlijk van Hollandse oorsprong. Werd destijds veel aangeplant in de Betuwe.
Synoniemen	Enkele Bellefleur, Zure Bellefleur, Belle Fleur Simple, Petit Bon Pomme.
Kenmerken boom	Eerder trage groei. Vormt brede dichte ronde kroon. Matig vruchtbaar. Niet geschikt voor natte grond.
Kenmerken vrucht	Eerder kleine, geelgroene met roodgestreepte vrucht, ongeveer even hoog als breed, wat onregelmatig van vorm. Vettige schil.
Aroma-smaak	Stevig, lichtzuur vruchtvlees, nogal droog en vrij neutraal van smaak. Kan gebruikt worden als handappel en in de keuken.
Bloei	Laat.
Pluk	Vanaf eerste helft oktober.
Consumptie	Van half november tot februari.
Ziekten	Weinig gevoelig aan schurft en witziekte, wel vatbaar voor kanker, vooral op natte grond. Beurtjaren.
Bestuiving	Diploïd ras, zelfbestuiver. Bestuiver: Sterreinette, Court Pendu, Eysdener Klumpke, Speeckaert.

BELLEFLEUR DUBBELE

Herkomst	Oude variëteit uit 1903 uit de streek van Herve.
Synoniemen	Ossekop, Bellefleur Large Mouche, Double Bon Pommier.
Kenmerken boom	Oude boomgaardvariëteit met brede, ronde kroon. Sterke groeier. Goed vruchtbaar, maar kent wel beurtjaren.
Kenmerken vrucht	Groot tot zeer groot. Vaak onregelmatig, kort kegelvormig. Groen, bij rijpheid geel met veel donkerrood. Hier en daar gestreept. Gelig vruchtvlees.
Aroma-smaak	Geen sterk aroma. Zacht, droog, licht zuur. Zeer geschikt voor appelmoes, sap en voor gebak.
Bloei	Matig laat.
Pluk	Begin oktober.
Consumptie	Houdbaar tot in december.
Ziekten	Vatbaar voor meeldauw en schurft. Verder vrij gezond.
Bestuiving	Zelfsteriel. Bevruchter: Sterreinette.

BELLEFLEUR FRANSE**Herkomst**

Oud ras, waarschijnlijk afkomstig uit de Elzas.

Synoniemen

Pomme de Pentecôte, Belle Femme, Belle Fleur Rouge.

Kenmerken boom

Mooie sterke boom, rustieke boomgaardvariëteit. Kent beurtjaren.

Kenmerken vrucht

Grote vrucht, groen met paarsrode blos aan zonzijde.

Aroma-smaak

Witgeel vruchtvlees, krokant met aangename zoetzure smaak, sappig. Zacht parfum.

Bloei

Laat.

Pluk

Vanaf eerste helft oktober.

Consumptie

Bewaarappel. Van december tot april.

Ziekten

Weinig gevoelig voor ziekten. Op natte grond wel witziekte en kanker.

Bestuiving

Zelfsteriel. Bevruchter: Sterreinette.

BERGLANDER**Herkomst**

Oude variëteit uit de streek tussen Ninove en Halle. Vermoedelijk zaailing van de Dubbele Bellefleur.

Synoniem

Vlaamse of Vlaanderse Bellefleur.

Kenmerken boom

Typische boomgaardvariëteit. Sterke, weelderige groei met brede kroon. Goed dragend, maar gevoelig voor beurtjaren.

Kenmerken vrucht

Groot tot zeer groot, één kant gewoonlijk hoger dan de andere. Gelijkend op Franse Bellefleur.

Gladde schil, rijp is hij geelachtig, dieprood en gestreept langs zonzijde.

Aroma-smaak

Vlees geelachtig, vast en vrij hard. Matig sappig, aangename rinse smaak. Matige eetappel, vooral geschikt als keukenappel.

Bloei

Middellaat.

Pluk

Oktober.

Consumptie

Bewaarappel. Gebruiksrijp van januari tot februari-maart.

Ziekten

Gezonde sterke boom, wel schurft- en kankergevoelig.

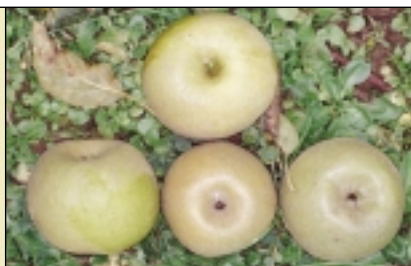
Bestuiving

Zelfsteriel. Bestuivers: Sterreinette, Reine des Reinettes, Keuleman.

BOSKOOP

Herkomst	Ontstaan in 1856 in Boskoop (NL).
Synoniemen	Schone van Boskoop, Belle de Boskoop, GoudreINETTE.
Kenmerken boom	Sterk groeiende boom. Brede, bolle kruinvorm. Vergt strenge snoei om groei te remmen en vruchtbaarheid te stimuleren. Kent beurtjaren. Niet geschikt voor erg droge gronden.
Kenmerken vrucht	Middelgroot tot groot. Droge tot ruwe schil. Oorspronkelijk goudgeel met rode blos (meest verspreid) met meerder kleurvarianten.
Aroma-smaak	Vruchtvlies geelachtig wit, middelvast. Fris zure smaak met krachtig reinette-aroma. Lekkere eetappel, uitstekende moesappel. Vooral voor appelmoes.
Bloei	Vroeg.
Pluk	Vanaf midden september.
Consumptie	Goede bewaarappel. Te eten van december tot april.
Ziekten	Nogal ziektegevoelig.
Bestuiving	Triploïd ras, zelfsteriel. Bestuivers: Keuleman, Oogstappel.

COURT PENDU GRIS

Herkomst	Misschien van Romeinse oorsprong. Alleszins al bekend in 1420. Werd traditioneel veel aangeplant in West-Vlaanderen en Noord-Frankrijk.
Kenmerken boom	Trage maar gestadige groei. Typische boomgaardvariëteit. Zeer vruchtbaar. Vraagt een goed doorlatende bodem.
Kenmerken vrucht	Middelmatig kleine vrucht, reinette-vormig, uitgesproken plat, geel tot oranje. Dikke schil.
Aroma-smaak	Vruchtvlies geelachtig, zeer vast. Zeer fijn aroma en zuurzoete smaak. Hoog suikergehalte. Eerste kwaliteit dessertappel.
Bloei	Zeer laat.
Pluk	Tweede helft oktober.
Consumptie	Uitstekende bewaarappel. Eetbaar van november tot maart.
Ziekten	Matig gevoelig voor kanker en schurft. Ook voor wollige bloedluis en rode spin.
Bestuiving	Zelffertil. Bevruchters: SterreINETTE, Winter Banana.

C O U R T P E N D U P L A T

Herkomst

Misschien van Romeinse oorsprong. Alleszins al bekend in 1540.

Synoniemen

Platte kortsteel, Court Pendu Reinette, Court Pendu Musqué, Court Pendu Rouge, Reinette de Capendu, Court Pendu Rouge-Royal, Court Pendu Rosat, Court Pendu Vermeil, Wallaton Pippin, Wise Apple.

Kenmerken boom

Trage maar gestadige groei. Typische boomgaardvariëteit.

Kenmerken vrucht

Middelmatig kleine, afgeplatte vrucht.
Gladde, soms beroeste schil, geel tot oranje.

Aroma-smaak

Vruchtvlees geelachtig en fijn.
Zeer fijn aroma en zuurzoete smaak, matig sappig.
Hoog suikergehalte. Uitstekende dessertappel.

Bloei

Laat.

Pluk

Eind oktober.

Consumptie

Uitstekende bewaarappel. Eetbaar van januari tot maart.

Ziekten

Matig gevoelig voor kanker en schurft. Ook voor wollige bloedluis en rode spin.

Bestuiving

Zelffertil. Bevruchters: Sterreinette, Winter Banana.

E Y S D E N E R K L U M P K E

Herkomst

Minstens 100 jaar oud, gevonden in Eijsden (Limburg, NL).

Synoniemen

Posson Rouge de Hollande, Sabot d'Eysden.

Kenmerken boom

Grote, krachtig groeiende hoogstam. Rustieke boomgaardvariëteit.

Kenmerken vrucht

Middelmatig grote, groenrode appel.
Heeft een typisch bobbeltje (klumpke) bij de steel.
De schil vertoont vele diep donkerrode strepen.
Vrij roestig bij de steel. Stevig wit vruchtvlees.

Aroma-smaak

Zoetzuur en sappig, met typische smaak. Goede eet- en moesappel.

Bloei

Halflaat.

Pluk

Vanaf oktober.

Consumptie

Kan bewaard worden tot maart.

Ziekten

Gezonde boom, wel gevoelig voor schurft en kanker.

Kruisbestuiving

Niet zelffertil. Bestuivers: Bellefleur Brabantse, Keuleman, Sterreinette.

G R A W I J N I N G

Herkomst	Zeer oude variëteit, vermoedelijk afkomstig uit Waals-Brabant.
Synoniemen	Groaning, Grijze Reinette, Zure Rauwe Reinette, Franse Grijze Winterreinette, Gris Braibant.
Kenmerken boom	Rustieke boomgaardvariëteit. Matige groeier.
Kenmerken vrucht	Middelgroot, vrij gelijkmatig gevormd. Vrijwel geheel roestbruin, aan zonzijde bronsrood. Groenachtig wit en vast vruchtvlees.
Aroma-smaak	Saprijk vruchtvlees, zoetzuur van smaak. Uitstekende sapappel. Beste appel voor cider en wijn.
Bloei	Middelvroeg.
Pluk	Oktober.
Consumptie	Bewaart zeer goed, tot januari-april.
Ziekten	RGF-variëteit. Matig vatbaar voor kanker. Gevoelig voor witziekte en minder voor schurft. Vruchten gevoelig voor monilia.
Bestuiving	Niet zelffertil. Bestuivers: Oogstappel, President Roulin.

I J Z E R A P P E L

Herkomst	Oude variëteit, waarschijnlijk afkomstig uit de streek van Luik.
Synoniemen	Marie-Joseph d'Othée, Pomme de Fer, Pomme de deux ans.
Kenmerken boom	Sterke, zeer vruchtbare boomgaardvariëteit. Brede, open, weinig vertakte kruinvorm, op latere leeftijd hangende takken.
Kenmerken vrucht	Middelgrote ronde vruchten, groengeel-rode kleur, harde, krakende appelvariëteit.
Aroma-smaak	Zuur, zeer saprijk. Goede keukenappel en uitstekend voor sapbereiding. Ook zeer geschikt voor cider- en wijnbereiding.
Bloei	Laat.
Pluk	November.
Consumptie	Gebruiksrijp vanaf januari tot mei.
Ziekten	Weinig ziektegevoelig, sterke weideboom.
Bestuiving	Niet zelffertil. Bestuiver: Sterreinette.

JACQUES LEBEL

Herkomst	Oud ras gewonnen door J. Lebel te Amiens (Fr.) rond 1825.
Synoniemen	Double des Vosges, Jakob Lebel, Pomme à Beignets.
Kenmerken boom	Zeer groeikrachtige, typische boomgaardvariëteit. Wordt grote boom, eerst opgaande takken, later licht treurende groeiwijze. Zeer rijkdragend, maar kent beurtjaren.
Kenmerken vrucht	Vrij groot, grof, onregelmatig en vrij breed. Eerst groen, rijp geel met rode strepen. Vettige, taaie schil. Sappig, groen-geelachtig wit vruchtvlees.
Aroma-smaak	Pittig zuur, weinig zoet, zwak aroma. Goed gerijpt voor vers gebruik. Anders voor moes, sap, gedroogd en in taart. Eén van de beste moesappels. Wordt zoeter bij bewaren.
Bloei	Laat.
Pluk	September.
Consumptie	Vanaf oktober. Te bewaren tot half december.
Ziekten	Gezond ras. Gevoelig voor bloedluis. Op natte grond komt soms kanker voor.
Bestuiving	Triploïd ras, niet zelffertil. Bestuivers: Reine des Reinettes, Keuleman, Oogstappel.

JOSEPH MUSCH

Herkomst	Bekomen door Joseph Musch (1820-1870) uit Kester, en omstreeks 1872 door de Luikse boomkweker Galopin in de handel gebracht.
Synoniemen	Gascogne's Scarlet Seedling.
Kenmerken boom	Kleine, rustieke boom. Zeer vruchtbaar.
Kenmerken vrucht	Grote brede geelrode appel.
Aroma-smaak	Vast, sappig vruchtvlees, type ReINETTE. Zuurzoete smaak. Uitstekende dessertappel. Ook goede moesappel.
Bloei	Vroeg.
Pluk	Oktober-november.
Consumptie	Van oktober tot februari.
Ziekten	RGF-variëteit. Weinig gevoelig voor schurft, witziekte, iets meer voor kanker.
Bestuiving	Triploïd ras. Bestuiver: President Roulin.

KATTEKOP

Herkomst	Rond 1839 gewonnen door M. Despréaux in Saint-Sauveur (Oise, Frankrijk).
Synoniemen	Reinette of Calville de Saint-Sauveur.
Kenmerken boom	Zeer groeikrachtige boom. Goede vruchtbaarheid. Zeer goede boomgaardvariëteit.
Kenmerken vrucht	Matig grote, vrijwel ronde vrucht. Eerst groen, heldergeel rijpend, met rode blos aan zonnkant.
Aroma-smaak	Vrij vast, matig sappig wit vruchtvlees. Zachtzure, wat gewone smaak. Goede dessertappel.
Bloei	Matig laat.
Pluk	Oktober.
Consumptie	Van oktober tot december.
Ziekten	Zeer gezond.
Bestuiving	Niet zelffertil. Bestuivers: Sterreinette, Keuleman.

KEULEMAN

Herkomst	Oude Belgische variëteit, herkomst onbekend.
Synoniemen	Kuileman, Nez of Gueule de Mouton.
Kenmerken boom	Krachtig groeiende boom. Rustieke boomgaardvariëteit. Vroeg vruchtbaar, kan rijk dragen, wel beurtjaargevoelig. Wordt ook vaak als tussenstam gebruikt.
Kenmerken vrucht	Kleine en regelmatige, aan de kelk stomp toelopende vrucht. Groen met zwakke rode strepen. Rode variëteit feller gestreept. Groenwit vast vruchtvlees.
Aroma-smaak	Zwak aroma. Lichtzuur, tamelijk droog, nogal melig. Goed voor moes en vlaaien. Uitstekend voor sap.
Bloei	Laat.
Pluk	Oktober.
Consumptie	Half november. Bewaart zeer goed tot april.
Ziekten	Zeer gezond, met hoogstens last van spintaantasting. Zeer goed bestand tegen kanker en schurft.
Bestuiving	Uitstekende bestuiver. Bestuiver: Reine des Reinettes.

O O G S T A P P E L

Herkomst	Ontstaan in de 19 ^{de} eeuw in de Baltische staten.
Synoniemen	Transparente Blanche, Transparente Jaune, Klarapfel.
Kenmerken boom	Relatief kleine boom, groeit in het begin matig, later zwak.
Kenmerken vrucht	Middelgroot, mooi afgerond. Enigszins doorschijnend bleekgroen tot lichtgeel. Brede ribbels over ganze vrucht. Vruchtvlees groen-geelachtig wit.
Aroma-smaak	Friszuur en sappig. Zeer goede vroege appel. Wordt wel snel melig. Als vroege tafelappel voor directe consumptie en voor moes.
Bloei	Vroeg.
Pluk	Vanaf half juli, maar moet wel boomrijp (lichtgeel) geplukt worden om op smaak te zijn.
Consumptie	Van eind juli tot begin augustus.
Ziekten	Gevoelig voor kanker. Vruchten van oudere bomen zijn nog wel eens klein en misvormd.
Bestuiving	Diploïd ras, neiging tot parthenocarpie, goede bestuiver. Bestuivers: Reine des Reinettes, Joseph Musch.

P R E S I D E N T R O U L I N

Herkomst	Waals-Brabant.
Kenmerken boom	Vrij kleine, compacte boom. Zeer vruchtbaar ras.
Kenmerken vrucht	Grote gele appel met roze strepen en zacht vruchtvlees.
Aroma-smaak	Zacht zuurachtig. Uitstekende dessert- en moesappel.
Bloei	Middelmatig vroeg.
Pluk	Eind september.
Consumptie	Van september tot december.
Ziekten	RGF-ras. Weinig ziektegevoelig.
Bestuiving	Diploïd ras, zelfbestuiver, uitstekende bestuiver. Bestuiver: Keuleman.

R A B A U

Herkomst	Onbekend. Waarschijnlijk oud Belgisch ras.
Synoniem	Oude Grijskes.
Kenmerken boom	Krachtige, rustieke boom.
Kenmerken vrucht	Middelgrote, grijsbruine appel met lichtgroene stippen en groenig vruchtvlees.
Aroma-smaak	Zuurzoet, saprijk, aangenaam aroma.
Bloei	Middellaat.
Pluk	Oktober.
Consumptie	Goede bewaarappel. Van november tot februari.
Ziekten	Zeer gezond.
Bestuiving	Triploid ras, niet zelffertil. Bestuivers: President Roulin, Oogstappel.

R E I N E D E S R E I N E T T E S

Herkomst	Oud ras, waarschijnlijk uit Frankrijk, van vóór 1700.
Synoniemen	Golden Winter Pearmain, Goldparmaene, English Winter Goldpearmain, King of the Pippin(s).
Kenmerken boom	Relatief kleine boom, opgaande groei met compacte kruin. Goede en vrij vroege productiviteit. Niet geschikt voor koude, zware grond.
Kenmerken vrucht	Middelgrote, onregelmatig gevormde vrucht, breder dan hoog. Geelgroen, later oranjegeel met rode strepen. Het vruchtvlees is geelachtig.
Aroma-smaak	Vast, sappig, zachtzuur, met een zeer fijn aroma. Uitstekende handappel.
Bloei	Middenlaat.
Pluk	Half oktober.
Consumptie	Bewaart tot eind januari, soms tot maart.
Ziekten	Matig vatbaar voor kanker, meeldauw, schurft en bloedluis.
Bestuiving	Diploid ras, gedeeltelijk zelffertil, zeer goede bestuiver. Bestuivers: Sterreinette, Keuleman.

REINETTE DE CHÊNÉE

Herkomst

Gewonnen rond 1872 door Charles Descardre (1825-1909), kweker, oprichter van de Cercle Royal d'Horticulture de Liège en burgemeester van Chênée (Luik).

Kenmerken boom

Mooie boomgaardvariëteit met hoge en regelmatige opbrengst.

Kenmerken vrucht

Middelgroot, asymmetrisch. Goudgeel met oranje-rood of grijsbruin gevlekt. Grote donkere stippen. Vruchtvlees crèmekleurig.

Aroma-smaak

Vast, zeer sappig, aangenaam zoetzuur, aromatisch. Uitstekende handappel. Huishoudelijk voor alle bewerkingen.

Bloei

Middellaat.

Pluk

Vanaf eind oktober. Niet te vroeg plukken.

Consumptie

Tot einde maart.

Ziekten

Tamelijk gevoelig voor kanker.

Bestuiving

Niet zelffertil. Bestuivers: Sterreinette, Keuleman.

REINETTE DE FLANDRE

Herkomst

Een oude variëteit uit Noord-Frankrijk.

Kenmerken boom

Sterke, breed uitgroeiende boom.

Kenmerken vrucht

Middelgrote grijsgroene appel.

Aroma-smaak

Hard, wit en sappig vruchtvlees. Smakelijke eet- en keukenappel.

Bloei

Halfvroeg.

Pluk

Midden oktober.

Consumptie

Bewaart tot december.

Ziekten

Gezonde boom. Niet gevoelig voor schurft, wel matig voor witziekte.

Kruisbestuiving

Niet zelffertil. Bestuivers: Sterreinette, Keuleman.

REINETTE DE FRANCE

Herkomst	Oude variëteit afkomstig uit de streek van Avesnois-Thiérache (Frankrijk).
Synoniemen	Franse Reinette, Grauwe Rabou, Reinette Grise du Limousin, Court Pendu de Tournay.
Kenmerken boom	Matige maar regelmatige opbrengst.
Kenmerken vrucht	Middelgrote, vlakke, ronde Reinette. Vast, geelachtig vruchtvlees.
Aroma-smaak	Zoet met heerlijk aroma en smaak. Krakend vruchtvlees. Goede eet- en stoofappel.
Bloei	Laat.
Pluk	September-oktober.
Consumptie	Bewaarappel tot maart.
Ziekten	Gezonde boom, geen schurft, matig gevoelig voor witziekte.
Bestuiving	Triploïd ras, niet zelffertil. Bestuivers: Court Pendu, Bellefleur Brabantse.

REINETTE DESCARDRE

Herkomst	Ras bekomen door de Waalse kweker Benoit Descardre (1788-1861) uit Chênée (Luik).
Kenmerken boom	Vrij sterke groei, rustieke boomgaardvariëteit.
Kenmerken vrucht	Middelgrote appel, met halfruwe, droge schil. Bij rijpheid een goudgele grondkleur met bruinrode blos aan de zonkant en grijs gestippeld over de ganse oppervlakte. Het vruchtvlees is geelachtig en vast.
Aroma-smaak	Frisse zoete smaak, speciaal aroma. Eerste kwaliteit dessertappel.
Bloei	Half laat.
Pluk	Vanaf eind september.
Consumptie	Kan bewaard worden tot januari.
Ziekten	Tamelijk gevoelig voor kanker en schurft.
Bestuiving	Triploïd ras, niet zelffertil. Bestuivers: Court Pendu, Eysdener Klumpke, Sterreinetten.

S P E E C K A E R T**Herkomst**

Ontstaan rond 1934.
Afkomstig van de familie Speeckaert uit Zuun (Sint-Pieters-Leeuw).

Kenmerken boom

Sterke groeier, mooie boomgaardvariëteit.

Kenmerken vrucht

Reinettevormige vrucht, gladde schil met groengele grondkleur.
Iets rood genuanceerd en karmijnrood gestreept aan de zonzijde.
Wit, roomachtig en zeer vast vruchtvlees.

Aroma-smaak

Zoetzuur met weinig aroma.

Bloei

Laat.

Pluk

Oktober.

Consumptie

Kan verbruikt worden tot einde maart, begin april.

Ziekten

Weinig onderhevig aan schurft.

Bestuiving

Niet zelffertil. Bestuivers: Sterreinette, Keuleman.

S P E E C K A E R T D U B B E L E**Herkomst**

Toevalsaailling, gevonden in 1930 op een vuilnisbelt in Anderlecht door Jean Hernaut, tuinier van het kasteel Wittouck in Sint-Pieters-Leeuw.

Synoniem

Reinette Hernaut.

Kenmerken boom

Matige groeier. Vruchtbaar.

Kenmerken vrucht

Grote ronde vrucht met lichtjes vettige schil. Rode strepen aan de zonzijde, groengeel met grijsbruine vlekjes over de hele vrucht verspreid.
Het vruchtvlees is wit met een lichtgroene schijn rond het klokhuis.

Aroma-smaak

Frisse, sappige, krakende, zoete vrucht met zwakzure smaak en aangenaam aroma. Uitstekende dessertappel, ook geschikt voor taarten.

Bloei

Middellaat.

Pluk

Oktober.

Consumptie

Kan enkele maanden bewaard worden.

Ziekten

RGF-ras. Weinig schurftgevoelig, licht gevoelig voor kanker.

Kruisbestuiving

Triploid ras. Bestuivers: President Roulin.

STERREINETTE

Herkomst	Ontstaan rond 1830 in Zuid-Limburg of Luik.
Synoniemen	Sterappel, Calville Etoilée, Reinette Etoilée, Rouge Etoilée, Pomme de cœur, Wijnappel, Sint-Niklaasappel, Early Red Calville.
Kenmerken boom	Trage groei, maar wordt grote boom met opgerichte takken, weinig vertakt. Wordt laat vruchtbaar en is beurtjaargevoelig. Verdraagt geen hoge waterstand.
Kenmerken vrucht	Middelgrote, mooi ronde, helder purperrode appel met veel lichtere stippen, stevig lichtrood vruchtvlees. Gladde blinkende schil.
Aroma-smaak	Matig sappig, zoet, friszuur, knapperig, aangenaam aroma. Uitstekende dessertappel, ook zeer lekker sap.
Bloei	Laat.
Pluk	Vanaf eind september tot begin oktober.
Consumptie	Tot januari (typische kerstappel).
Ziekten	Nogal gevoelig voor wormstekigheid, meeldauw, witziekte, weinig voor schurft en kanker.
Bestuiving	Zelfsteriel, maar zeer goede bestuiver. Bestuivers: Bellefleur Brabantse, Court Pendu, Eysdener Klumpke, Oogstappel.

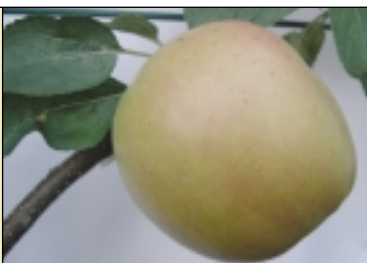

STREEPING

Herkomst	Ontstaan in België. Traditioneel ras in het Pajottenland.
Synoniemen	Streepappel.
Kenmerken boom	Sterk groeiende boom. Goede boomgaardvariëteit. Laat vruchtbaar.
Kenmerken vrucht	Vrij grote appel, afgeplatte vorm, met kenmerkende fel rode strepen op de groene basiskleur.
Aroma-smaak	Zacht, wit en vast vruchtvlees, zeer sappig, zuurzoet. Uitstekende eetappel, zeer goed voor moes, gebak...
Bloei	Laat.
Pluk	Oktober.
Consumptie	Rijp van november tot januari.
Ziekten	Zeer gezond ras.
Bestuiving	Niet zelffertil. Bestuivers: Reine des Reinettes, Oogstappel.

VEURNESE REINETTE

Herkomst	Oude variëteit afkomstig uit Noord-Frankrijk. Traditionele boomgaardvariëteit uit West-Vlaanderen.
Synoniemen	Reinette des Capucins, Capucijnerappel.
Kenmerken boom	Mooie boomgaardvariëteit. Tamelijk vroeg vruchtbaar.
Kenmerken vrucht	Middelmatig groot, groengeel met rood aan de zonkant. Geel geparfumeerd vruchtvlees.
Aroma-smaak	Zoetzuur, fijne smaak, zeer aromatisch. Uitstekende dessert- en patisserie-appel.
Bloei	Halflaat.
Pluk	Oktober.
Consumptie	Te gebruiken vanaf november tot februari.
Ziekten	Weinig gevoelig. Soms witziekte.
Bestuiving	Niet zelffertil. Bestuivers: Keuleman.

WINTER BANANA

Herkomst	Ontstaan rond 1876 in Ohio (USA).
Kenmerken boom	Sterke groei en middellange bloei. Breed uitgroeiende kroon. Zeer vruchtbaar.
Kenmerken vrucht	Middelgrote tot grote appel met gladde, droge, groen-roze schil. Het vruchtvlees is sappig geelachtig wit en middelvast.
Aroma-smaak	Mild zuurachtig, zwak zoet, speciaal banaanachtig aroma. Aantrekkelijke handappel. Huishoudelijk voor moes en sap.
Bloei	Halflaat.
Pluk	Midden tot eind oktober.
Consumptie	Gebruik van januari tot april.
Ziekten	Zeer resistent ras. Licht gevoelig voor stip, schurft en drukplekken.
Bestuiving	Niet zelffertil. Bestuivers: Reinette de France, Sterreinette, Reine des Reinettes, Keuleman.

BEURRÉ GRIS

Herkomst	Oude Franse variëteit, reeds vermeld in 1651.
Synoniemen	Beurré doré, Beurré d'Isambert, Gute Graue, Graue Herbstbutterbirn.
Kenmerken boom	Krachtige groeier met een nogal warrige takkenstructuur. Typische boomgaardvariëteit. Komt laat in productie, maar geeft regelmatige opbrengst.
Kenmerken vrucht	Middelgrote peer, ei tot kegelvormig, helgroen, later geelgroen met bronskleurige roestvlekken en geelgroene vlekjes, rode blos aan de zonnkant.
Aroma-smaak	Zacht smeltend, sappig vruchtvlees. Goede herfstpeer, maar wat vlak van smaak. Geschikt als dessertpeer en keukenpeer.
Bloei	Laat.
Pluk	Vanaf oktober tot december.
Consumptie	Van januari tot maart.
Ziekten	Sterk gezond ras, nauwelijks gevoelig voor schurft.
Bestuiving	Niet zelfbestuivend. Bestuivers: Doyenné du Comice, Beurré Hardy.

BEURRÉ HARDY

Herkomst	Omstreeks 1820 gewonnen in Boulogne-sur-Mer en genoemd naar Hardy, directeur van de Jardin du Luxembourg in Parijs.
Synoniemen	Poire Hardy, Beurré Gellerts, Gellerts Butterbirne, Boterpeer.
Kenmerken boom	Grote sterk groeiende boom, typische boomgaardvariëteit. Weinig vertakte kroon. Laat vruchtbaar, kent ook beurtjaren.
Kenmerken vrucht	Dikbuikige, tolvormige, hobbelige peer, buikje steeds dikker aan één kant. Dikke ruwe schil, groengrijs tot donkergeel bij rijpheid, lichtbruin gestippeld.
Aroma-smaak	Wit, zeer fijn, sappig vruchtvlees, zeer smeltend. Harmonisch zoetzuur. Eerste kwaliteit dessertpeer, ook geschikt als stoofpeer.
Bloei	Laat.
Pluk	Vanaf half september.
Consumptie	Bewaart ongeveer een maand.
Ziekten	Sterk ras. Zeer sterk tegen perenvuur. Wel gevoelig voor schurft.
Bestuiving	Goede bevruchter. Neiging tot parthenocarpie. Bestuivers: Clapp's Favourite, Conférence, Doyenné du Comice, Triomphe de Vienne.

BRONZÉE D'ENGHIEN

Herkomst

Door J. De Jonghe uit Sint-Gillis in 1853 gevonden in een tuin in Edingen. Afkomstig van een zaailing van Beurré d'Arenberg.

Kenmerken boom

Zeer goed windbestendig, vrij grote, piramidevormige boom. Zeer vruchtbaar.

Kenmerken vrucht

Middelgrote, ronde ovaal toelopende peer.
Lichtgroen, bijna geheel bedekt met roestig bruin.

Aroma-smaak

Fijne frisse smaak, zoetachtig rins, halfsmeltend in de mond, sappig. Zeer goede tafelpaar, sterk aanbevolen winterpeer.

Bloei

Midden.

Pluk

Eind november.

Consumptie

Bewaren tot februari.

Ziekten

Gezonde, weinig ziektegevoelige boom.

Bestuiving

Niet zelffertil. Bestuivers: Conférence, Légipont, Triomphe de Vienne.

BRUINE KRIEKPEER

Herkomst

Oost-Vlaanderen.

Synoniem

Colorée de Juillet, Bunte Julibirne.

Kenmerken boom

Sterke groeier, rustieke boomgaardvariëteit, zeer vruchtbaar, vroeg vruchtdragend.

Kenmerken vrucht

Vrij kleine, dikke peer, met groenbruin, geel verkleurend bij rijpen, met roodbruine stippen.

Aroma-smaak

Boterachtig vruchtvlees, zeer sappig als ze niet te rijp is. Best onrijp plukken, want wordt snel melig. Lekkere zoetzure, licht bittere smaak. Kan gebruikt worden als dessert- en stoofpeer.

Bloei

Vroeg.

Pluk

Juli-augustus.

Consumptie

Onmiddellijk na pluk. Kan niet bewaard worden.

Ziekten

Weinig ziektegevoelig, enigszins voor schurft.

Bestuiving

Diploïd ras, zelfbevruchtend, neiging tot parthenocarpie. Bestuivers: Conférence, Légipont, Triomphe de Vienne.

CLAPP'S FAVOURITE

Herkomst	In 1860 door T. Clapp in Dorchester (USA) geteeld.
Synoniemen	Favorite de Clapp, Clapp's Liebling.
Kenmerken boom	Vrij trage groei, draagt pas na meerdere jaren. Rustieke, steil opgaande boom, later opvallende kroon.
Kenmerken vrucht	Matig dikke, eivormige peer met verlenging naar de steel toe. Effen, dunne schil, groengeel tot paarsrood aan de zonkant, met rosrode stippen. Wit, fijn vruchtvlees.
Aroma-smaak	Sappige, zacht smeltende peer, aangenaam zoetzure smaak. Goede dessertpeer. Ideale droogpeer.
Bloei	Laat.
Pluk	Rond half augustus.
Consumptie	Geringe bewaarbaarheid; de vruchten moeten binnen de week verwerkt worden.
Ziekten	Goed ziekteresistent. Licht gevoelig voor schurft.
Bestuiving	Diploïd ras, goede bestuiver. Bestuivers: Légipont, Conférence, Doyenné du Comice, Triomphe de Vienne, Beurré Hardy, Comtesse de Paris.

COMTESSE DE PARIS

Herkomst	Gewonnen door William Fourcine, kweker in Dreux (Frankrijk), rond 1882.
Kenmerken boom	Zeer vruchtbare, rustieke boom met brede kroon. Matige groei.
Kenmerken fruit	Middelgrote druppelvormige peer met een groene schil met bruine stippen. Harde, taaie schil. Wit vruchtvlees.
Aroma-smaak	Zoet, iets zurig, smeltend sappig, fijn korrelig. Wat vlakke smaak en aroma.
Bloei	Vroeg.
Pluk	Eind oktober, begin november. Op kamertemperatuur laten narijpen.
Consumptie	Goed te bewaren, van december tot januari-februari.
Ziekten	Vrij resistent ras, wel gevoelig voor steencelvorming, barsten van de vruchten, weinig voor schurft.
Bestuiving	Diploïd ras. Goede bestuiver. Bestuivers: Beurré Hardy, Clapp's Favourite, Légipont, Conférence.

CONFÉRENCE

Herkomst	Oud Engels ras, gewonnen door gebroeders Rivers. Bekend vóór 1885.
Kenmerken boom	Middelmatig sterke groei. Steil opgaande vorm met piramidale kroon. Gesteltakken schuin opstaand. Regelmatige, hoge productie.
Kenmerken vrucht	Tamelijk grote, slanke groene peer. Groene schil met talrijke roestvlekken. Het vruchtvlees is roze en zeer saprijk.
Aroma-smaak	Zoete, aangename smaak, fijn aroma, sappig en smeltend. Best als ze vers geplukt is.
Groei-bloei	Middelvroeg.
Pluk	Vanaf tweede helft september. Liefst niet veel later, anders worden de vruchten snel beurs.
Consumptie	Oktober. Liefst onmiddellijk na pluk.
Ziekten	Nogal ziektegevoelig, vooral kanker. Weinig last van schurft.
Kruisbestuiving	Zelfbestuivend ras. Zeer goede bestuiver. Neiging tot parthenocarpie. Bestuivers: Beurré Hardy, Doyenné du Comice, Clapp's Favourite, Triomphe de Vienne, Légipont.

DOYENNÉ DU COMICE

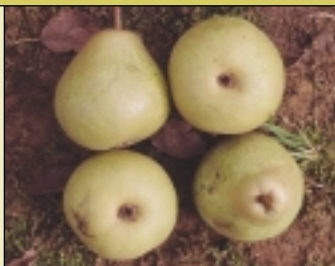
Herkomst	Ontstaan in 1849 in de Jardin du Comice Horticole in Angers (Frankrijk).
Synoniemen	Comice, Vereinsdechantsbirne.
Kenmerken boom	Middelmatig sterke groei. Steil, opgaande boom, pyramidale kroon. Kent beurtjaren.
Kenmerken vrucht	Middelmatig grote en brede peer. Geelbruine kleur met verspreide roestvlekjes en stippen. Aan zonzijde soms bruinrood gekleurd.
Aroma-smaak	Vruchtvlees zeer sappig, smeltend en zoet met zeer fijn aroma. Een van de smakelijkste eetperen.
Bloei	Laat, zeer kort.
Pluk	Eind september tot half oktober.
Consumptie	Oktober-november.
Ziekten	Nogal gevoelig voor schurft en perenvuur.
Bestuiving	Diploïd ras, zelffertil. Bestuivers: Clapp's Favourite, Beurré Hardy, Conférence, Triomphe de Vienne, Légipont.

DUBBEL FLIP

Herkomst	Rond 1890 ontstaan in België, waarschijnlijk gevonden door Jean-Baptiste Van Mons (1765-1842), genoemd naar graaf Mérode de Westerlo.
Synoniemen	Doyenné de Mérode, Beurré de Mérode, Doyenné Boussock, Dubbele Flip, Double Philippe.
Kenmerken boom	Niet veeleisend. Groeit vrij sterk en wordt zeer oud. Langdurige bloei, weinig weer- en vorstgevoelig. Typische boomgaardvariëteit. Wordt hoge, opgerichte boom. Matige vruchtbaarheid, vooral afhangelende takken zijn vruchtbaar. Draagt tamelijk vroeg.
Kenmerken vrucht	Stompkegelvormig, gedrongen, bijna rond, kelkwaarts afgeplat, steelwaarts kegelvormig en iets ingetrokken. Groen, rijp geel, talrijke stippen en normaal weinig beroesting. Geelachtig wit, fijn, licht korrelig vruchtvlees. Dikke schil.
Aroma-smaak	Zeer sappig, zuur tot zoet, zeer aromatisch. Matige tafelpaar, ook stoofpaar.
Bloei	Vroeg.
Pluk	Begin-midden september. Plukt men te vroeg, dan komen de vruchten niet op smaak, plukt men te laat dan worden ze snel melig.
Consumptie	Twee weken tot max. twee maanden bewaren.
Ziekten	Zeer gezonde boom. Weinig vatbaar voor schurft, vooral op natte grond.
Bestuiving	Zelfsteriel. Bestuivers: Clapp's Favourite, Beurré Hardy, Conférence.

JEFKESPEER

Herkomst	Oud west Brabantse variëteit daterend van eind 18 ^{de} eeuw. Gewonnen door de tuinman van notaris Chaboceau uit Pamel.
Synoniemen	Beurré Chaboceau.
Kenmerken boom	Sterke groeier, grote, gezonde boom. Oude rustieke boomgaardvariëteit. Traditionele variëteit uit het Pajottenland. Opvallend sterke windresistentie. Goede vruchtbaarheid en regelmatige drager.
Kenmerken vrucht	Vrij kleine paar. Kort-conisch, tolvormig tot enigszins verlengd. Ruwe schil. Geel-brons met grijsbruine vlekjes. Wit, fijn, sappig vruchtvlees.
Aroma-smaak	Zoet en zeer verfrissend, licht gearomatiseerde smaak. Uitstekende dessertpaar.
Bloei	Middenlaat.
Pluk	Vanaf begin tot midden september.
Consumptie	Goede natuurlijke bewaring tot enkele weken na de oogst.
Ziekten	Hoog weerstandsvermogen, ook tegen schurft. Een van de gezondste peren.
Bestuiving	Zelfbevruchtend. Bestuivers: Beurré Hardy, Clapps Favourite, Conférence, Doyenné du Comice, Triomphe de Vienne.

JOSÉPHINE DE MALINES

Herkomst

Ontstaan rond 1830, zaailing van Majoor Pierre-Joseph Esperen (1780-1847) uit Mechelen. Genoemd naar zijn vrouw.

Kenmerken boom

Eerder zwakke groeier, kleine boom met dunne, hangende takken. Vrij brede, dichte kroon. Mag niet kort gesnoeid worden. Duurt meerdere jaren voor hij vrucht draagt. Verkiest een enigszins beschutte standplaats.

Kenmerken vrucht

Vrij kleine peertjes, breed en plat onderaan, smal toelopend naar boven. Groengrijze kleur, later geel met bruine roestvlekken, en bruin gestippeld. Harde schil. Vruchtvlees licht roze.

Aroma-smaak

Zeer fijne, sappige, zacht smeltende en zoete peer, fijn aroma, de beste van de winterperen. Moet laat geplukt worden.

Bloei

Middenlaat.

Pluk

December. Zo lang mogelijk aan de boom laten.

Consumptie

Kan tot februari bewaard worden.

Ziekten

Gezonde boom, ook vrij goed bestand tegen schurft.

Bestuiving

Zelfsteriel. Bestuiver: Comtesse de Paris.

JULES D'AIROLLES

Herkomst

Ontstaan in België rond 1836, bekomen door Léon Leclerc in Laval.

Kenmerken boom

Krachtige groeier, zeer vruchtbaar. Vormt een stevige, hoge boom met dichte kroon.

Kenmerken vrucht

Middelgrote vrucht, eerst groen, later geelgroen verkleurend met roodbruine vlekken aan zonnekant. Gladde, fijne schil.

Aroma-smaak

Fijn smeltend, zeer sappig en zoet vruchtvlees. Zeer aromatisch. Best als ze laat wordt geplukt en onmiddellijk wordt gegeten.

Bloei

Middenlaat.

Pluk

November-december.

Consumptie

Best vers gebruiken.

Ziekten

Gezonde boom, ook goed bestand tegen schurft. Wel gevoelig voor vruchtval.

Bestuiving

Niet zelffertil. Bevruchters: Conférence, Légipont, Triomphe de Vienne.

L É G I P O N T

Herkomst	Omstreeks 1800 door Martin-Joseph Légipont (1778-1862) in Charneux (prov. Luik) in een wilde haag gevonden.
Synoniemen	Burgemeesterspeer, Fondante de Charneux, Merveille de Charneux, Délice des Charneuses, Beurré des Charneuses, (Miel de) Waterloo, Leopoldspeer, Duc de Brabant, Belle.
Kenmerken boom	Typische hoogstamboom uit het Land van Herve. Sterke opwaartse, piramidale groei, bijna als een spar. Zeer rustieke boom. Duurt meerdere jaren voor hij vrucht draagt. Goede vruchtbaarheid en regelmatige drager.
Kenmerken vrucht	Lang, eerder hoekig dan rond, middelmatig dik, hobbelig, dik buikje. Dunne gladde schil, volgroeen tot gelig bij rijpheid, met bruinrijze stipjes. Soms met een roodbruin blosje. Wit, fijn, sappig maar hard vruchtvlees.
Aroma-smaak	Frisse, krachtig zoete, wat kruidige smaak. Uitstekende dessertpeer. Ook goed voor inmaken. Basis van de Luikse stroop.
Bloei	Midden.
Pluk	Vanaf eind september. Wordt niet geplukt maar geschud.
Consumptie	Van oktober tot november. Groen geoogst bewaren ze enkele maanden.
Ziekten	Matig gevoelig voor schurft en loodglans. Weinig voor vruchtrot.
Bestuiving	Diploïd ras, neiging tot parthenocarpie. Zeer goede bestuiver. Bestuivers: Clapp's Favourite, Conférence, Doyenné du Comice, Beurré Hardy, Triomphe de Vienne, Comtesse de Paris.

S A I N T R É M Y

Herkomst	Herkomst onbekend. Vermoedelijk Frans of Belgisch.
Synoniemen	Bellissime d'hiver.
Kenmerken boom	Snelgroeiende, sterke boom. Vruchtbaar en productief. Wel beschermen tegen wind.
Kenmerken vrucht	Dikbuikige tot rond tolvormige, licht hobbelige peer, donkergroene tot okergele, effen schil. Bruinrode blos aan de zonkant. Zware dikke vruchten. Grijsbruin-geel gestippeld.
Aroma-smaak	Wit, hard, sappig vruchtvlees. Zoete smaak met zweem van wrangheid. Typische stoofpeer. Vooral gebakken in de oven is het een lekkernij.
Bloei	Laat.
Pluk	Zo laat mogelijk in oktober.
Consumptie	Vanaf december. Bewaart makkelijk tot het voorjaar.
Ziekten	Goede weerstand tegen de meeste ziekten. Matig gevoelig aan schurft.
Bestuiving	Triploïd ras. Bestuivers: Conférence, Beurré Hardy.

SEIGNEUR ESPEREN

Herkomst	Zaailing van majoor Esperen (1780-1847) uit Mechelen, rond 1827.
Synoniemen	Fondante d'automne, Belle lucrative.
Kenmerken boom	Matige groei, mooi gevormde kruin, rustieke boom. Zeer productief.
Kenmerken vrucht	Tamelijk grote, ronde peer, iets ruwe huid, groen met roestplekken.
Aroma-smaak	Zeer fijn, sappig en smeltend vruchtvlees, zeer zoet en aromatisch. Eerste kwaliteit dessertpeer.
Bloei	Halfvroeg.
Pluk	september-oktober.
Consumptie	Onmiddellijk na de pluk. Kan slechts enkele weken bewaard worden.
Ziekten	Goede weerstand tegen de meeste ziekten.
Bestuiving	Diploid ras. Neiging tot parthenocarpie. Bestuivers: Conférence, Doyenné du Comice, Clapp's Favourite.

TRIOMPHE DE VIENNE

Herkomst	Gewonnen door Collaud in Montagnon (Frankrijk), 19 ^{de} eeuw.
Kenmerken boom	Regelmatige groei, zeer laat productief. Onregelmatige opbrengst. Vormt een hoge, vrij brede kroon.
Kenmerken vrucht	Grote, mooi gevormde, langwerpige peer, bronsgroen met veel roestvlekken. Bruinrozig vruchtvlees.
Aroma-smaak	Uitstekende herfstpeer, sappig en zoet, grof korrelig. Geschikt als dessert- en stoofpeer.
Bloei	Middellaat.
Pluk	Begin september.
Consumptie	September-oktober. Liefst vers te gebruiken.
Ziekten	Goede weerstand tegen de meeste ziekten, wel gevoelig voor perenvuur.
Bestuiving	Diploid ras, neiging tot parthenocarpie. Zeer goede bestuiver. Bestuivers: Conférence, Doyenné du Comice, Clapp's Favourite, Comtesse de Paris, Beurré Hardy, Légipont.

W I J N P E E R

Herkomst	Deze Belgische cultuurvariëteit werd omstreeks 1770 gewonnen door Donat Leclercq in Doornik.
Synoniem	Calebasse à la Reine, Franse Wijnpeer.
Kenmerken boom	Rustieke boomgaardvariëteit, sterk groeiend.
Kenmerken vrucht	De vrucht is middelmatig groot, langwerpige peervormig, met een regelmatige elegante 'calebasse' vorm. De schil is glad, droog, mooi bruingeel met stippen over het gehele oppervlak. Het vruchtvlees is wit, vast en sappig.
Aroma-smaak	Wijnachtig zoet, lichtjes wrang en met weinig aroma, zeer sappig.
Bloei	Middelmatig vroeg.
Pluk	Eind augustus, begin september.
Consumptie	Hoogstens enkele dagen na de pluk houdbaar.
Ziekten	Goed weerstand biedend aan ziektes, maar tamelijk onderhevig aan schurft.
Bestuiving	Niet zelfbevruchtend. Bestuivers: Joséphine de Malines, Triomphe de Vienne, Clapp's Favourite.

W I N T E R K E I Z E R I N

Herkomst	Onbekend. Waarschijnlijk oud Belgisch ras.
Kenmerken boom	Zeer groeikrachtige, vruchtbare boom.
Kenmerken vrucht	Lange groene peer met rode blos, gelijkend op Clapp's.
Aroma-smaak	Zeer aromatisch.
Bloei	Vroeg.
Pluk	September-oktober.
Consumptie	Ondanks de naam hoogstens enkele dagen na de pluk houdbaar.
Ziekten	Goed weerstand biedend aan ziektes.
Bestuiving	Diploïd ras. Niet zelfbevruchtend. Bestuivers: Légipont, Comtesse de Paris.

A F H A N G E R S

Herkomst	Waarschijnlijk rond 1870 in Engeland ontstaan.
Synoniemen	Early Rivers, Précoce Rivers, Franse Vroege, Duitse Vroege, Lindekers.
Kenmerken boom	Landelijke boomgaardvariëteit, hoge boom met hangende groeiwijze. Goed en regelmatig vruchtbaar.
Kenmerken vrucht	Breedronde, lichtjes conische, dikke kers, met een blinkende, mooi rode tot bloedrode kleur. Het vruchtvlees is middelmatig vast, bleekrood tot bloedrood, lichtjes gestippeld. De steen zit los van het vruchtvlees bij volledige rijpheid.
Aroma-smaak	De vrucht smaakt aangenaam zoet, verfrissend en heeft kleurend sap.
Bloei	Vroeg.
Pluk	Vanaf half juni.
Ziekten	Gezonde boom.
Bestuiving	Zelfsteriel. Bestuivers: Bigarreau Napoleon, Burlat.

B E L L E D ' O R L É A N S

Herkomst	Oud Frans ras, ontstaan in de 19 ^{de} eeuw in de buurt van Orléans.
Kenmerken boom	Krachtige, vruchtbare boom, eerst opgaand, later licht afhangende takken. Landelijk ras dat traditioneel in het Pajottenland werd aangeplant.
Kenmerken vrucht	Dikke, lichtrode kersen.
Aroma-smaak	Zachte, sappige vruchten met een aangename, zoete smaak.
Bloei	Vroeg.
Pluk	Juni.
Ziekten	Weinig vatbaar voor ziekten.
Bestuiving	Bestuivers: Bigarreau Napoleon, Burlat.

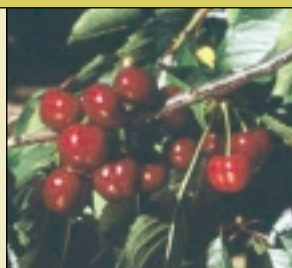
B I G A R R E A U E S P E R E N

Herkomst	Oude Belgische variëteit, reeds bekend in 1850, waarschijnlijk ontstaan in de streek van Luik. Genoemd naar majoor Esperen die deze kers sterk aanbevoel.
Synoniemen	Witte buiken, Bigarreau Blanc et Rose, Bigarreau des Vignes.
Kenmerken boom	Groei krachtige, grote boom met bolronde kruin. Regelmatig vruchtbaar. Een der mooiste bigarreau's.
Kenmerken vrucht	Gele, roodgekleurde, dikke, grote vrucht met vast vruchtvlees.
Aroma-smaak	Knapperige, zoete kers.
Bloei	Middelvroeg.
Pluk	Begin juli.
Ziekten	Weinig vatbaar voor ziekten.
Bestuiving	Zelfsteriel. Kruisbestuiving: Hedelfinger Riesenkirsche, Schneiders Späte Knorpelkirsche.

B I G A R R E A U N A P O L E O N

Herkomst	Ontstaan rond 1815, waarschijnlijk in Duitsland, gekweekt door Lauer mann, later herdoopt tot Napoleon.
Synoniemen	Lauer mann, Bigarreau Lauer mann, Kaiserskirsche.
Kenmerken boom	Hoge, breed uitgroeiende boom. Snel vruchtbaar, goede opbrengst.
Kenmerken vrucht	Hartvormige tot ronde, middelgrote kers, met een blinkende, roze tot dieprode kleur. Het vruchtvlees is vast, krakend, roomkleurig roze gekleurd.
Aroma-smaak	Sappige zoete kers met aangenaam aroma.
Bloei	Middelvroeg.
Pluk	Vanaf half juli.
Ziekten	Onderhevig aan bacteriekanker en gomziekte, vooral op lichte grond.
Bestuiving	Zelfsteriel. Kruisbestuiving: Hedelfinger Riesenkirsche, Burlat, Afhangers.

BURLAT

Herkomst	Afkomstig uit Duitsland of Frankrijk. Reeds bekend in 1860.
Synoniemen	Bigarreau van Schriek, Bigarreau Schrecken.
Kenmerken boom	Matige groei, halfopgaande boom, met weinig maar dikke takken.
Kenmerken vrucht	Zeer dikke donkerrode knapkers. Lijkt op Afhangers.
Aroma-smaak	Vast, zeer sappig, zoete, zeer aangename smaak.
Bloei	Middentijds.
Pluk	Half juni.
Ziekten	Gezond ras, wel barstgevoelig.
Bestuiving	Zelfsteriel. Bestuivers: Afhangers, Schneiders Späte Knorpelkirsche, Hedelfinger Riesenkirsche, Bigarreau Napoleon.

HEDELFINGER RIESENKIRSCH

Herkomst	Ontstaan rond 1850 te Hedelfingen (Duitsland).
Kenmerken boom	Opgaande, zeer groeikrachtige boom met brede kruin. Late maar goede vruchtbaarheid.
Kenmerken vrucht	Zeer grote zwarte, rode vruchten met donker vlees en sap.
Aroma-smaak	Krakend zoet vruchtvlees, zeer sappig en aromatisch.
Groei-bloei	Laat.
Pluk	Juli.
Ziekten	Gevoelig voor gomziekte en bacterievuur.
Kruisbestuiving	Zelfsteriel. Bestuivers: Schneiders Späte Knorpelkirsche, Bigarreau Napoleon, Noordkriek, Afhangers.

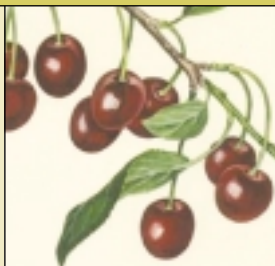

SCHNEIDERS SPÄTE KNORPELKIRSCH

Herkomst	Ontstaan in Guben (Duitsland). Reeds bekend in de 19 ^{de} eeuw.
Synoniemen	Markies, Bruine Bigarreau van Ordingen.
Kenmerken boom	Sterke, opwaarts groeiende boom. Late maar goede vruchtbaarheid.
Kenmerken vrucht	Tonvormige dikke kers, met half blinkende, rode tot roodbruine kleur. Het vruchtvlees is vast, krakend, sappig en rood gekleurd. De steen kleeft weinig aan het vruchtvlees.
Aroma-smaak	Het kleurend sap smaakt zoet en zeer aangenaam.
Bloei	Laat.
Pluk	Half juli.
Ziekten	Gezonde boom.
Bestuiving	Zelfsteriel. Bevruchters: Hedelfinger Riesenkirsche, Noordkriek, Burlat.

ZWARTE KRAKERS

Herkomst	Oud ras, reeds bekend in de 18 ^{de} eeuw. Misschien van Franse oorsprong.
Synoniemen	Zwarte Krokus, Bigarreau Noir.
Kenmerken boom	Mooie, grote, groeikrachtige boom. Goed vruchtbaar.
Kenmerken vrucht	Middelmatig grote, glanzend, bruinzwarte, zeer stevige vrucht met goede bewaarbaarheid.
Aroma-smaak	Erg zoete krakende kers.
Bloei	Middelvroeg.
Pluk	Eind juli.
Ziekten	Weinig vatbaar voor ziekten.
Bestuiving	Zelfsteriel. Bestuivers: Hedelfinger Riesenkirsche, Schneiders Späte Knorpelkirsche.

NOORDKRIEK**Herkomst**

Zeer oude soort, reeds bekend in 18de eeuw. Oorsprong onbekend.

Synoniemen

Griotte Du Nord, Schattenmorelle.

Kenmerken boom

Kleine boom met dichte kroon. Zeer vroeg vruchtbaar.
Meestal als struik of leivorm tegen een noordmuur gekweekt.

Kenmerken vrucht

Mooie ronde, matig dikke vrucht, met een blinkende, rode tot zwart kleur.
Het vruchtvlees is vast.
De steen zit vrij los van het vruchtvlees bij volledige rijpheid.

Aroma-smaak

Zure kriek. Smaakt zuur tot zachtzuur bij volle rijpheid.
Uitstekende kriek voor gebak, opleg, jam...

Bloei

Laat.

Pluk

Vanaf einde juni.

Ziekten

Gezonde boom, maar nogal gevoelig voor monilia.

Bestuiving

Zelfbestuivend. Ook goede bestuiver van late kersen.

GRIOTTE DE VISÉ**Herkomst**

Oud Belgisch ras.

Synoniemen

Waalse, Amarelle Royale, Ludwigse Fruehe.

Kenmerken boom

Middelgrote boom met ronde kroon. Zeer vruchtbaar.

Kenmerken vrucht

Kleine blinkende rode vrucht.

Aroma-smaak

Zuurzoete kriek, lichtgekleurd vruchtvlees. Uitstekend voor taarten.

Bloei

Middelmatig laat.

Pluk

Half juni.

Ziekten

Zeer gezond.

Bestuiving

Zelfbestuiver.

SCHAARBEEKSE KRIEK

Herkomst	Oude soort. Kende een grote verspreiding in de omgeving van Brussel in het begin van de 19 ^{de} eeuw. Ze vormde de basisgrondstof voor de bereiding van Kriek.
Kenmerken boom	Kleine boom. Werd traditioneel in hagen aangeplant. Is nu nog op vele plaatsen in haagkanten in het Pajottenland te vinden. Het is een van de enige fruitbomen die soortecht uit zaad komt. In de omgeving van Dworp bestaat nog een andere lokale variëteit, de Waterkriek, met vergelijkbare eigenschappen.
Kenmerken vrucht	Ronde, donkere kersrode vrucht. Het vruchtvlees is zacht, sappig.
Aroma-smaak	Kriek, maar met opvallend zoete smaak. Gebruikt voor bereiding van Kriek.
Bloei	Laat.
Pluk	Augustus, begin september.
Ziekten	Zeer gezond.
Bestuiving	Zelfbestuivend.

ALTESSE SIMPLE

Herkomst	Zeer oude soort, afkomst onbekend.
Synoniemen	Enkele Bakpruim, Duitse Kwets, Prune de Namur.
Kenmerken boom	Middelmatig grote boom die zeer oud kan worden. Goede opbrengst.
Kenmerken vrucht	Kleine, langwerpige ovale vrucht met donkerblauwe kleur. Groengeel vruchtvlees. Steen los van vruchtvlees. Matig sappig.
Aroma-smaak	Zuurzoet, aromatisch, matig sappig. Typische kwets, ideaal voor inmaak en likeur.
Bloei	Laat.
Pluk	Van midden tot eind september.
Ziekten	Zeer gezond.
Bestuiving	Zelfbestuivend.

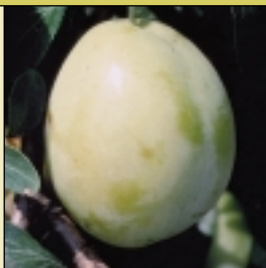

ALTESSE DOUBLE

<p>Herkomst</p> <p>Synoniemen</p> <p>Kenmerken boom</p> <p>Kenmerken vrucht</p> <p>Aroma-smaak</p> <p>Bloei</p> <p>Pluk</p> <p>Ziekten</p> <p>Bestuiving</p>	<p>Oude variëteit, waarschijnlijk afkomstig uit Italië.</p> <p>Dubbele Bakpruim, Felleberger, Italiaanse Kwets, Altesse d'Italie, Altesse de Liège.</p> <p>Opgerichte groei met lange hangende vruchttakken. Goede opbrengst.</p> <p>Vrij grote, langwerpige ovale, eivormige vrucht met donkerblauwe kleur. Geel vruchtvlees, steen los van vruchtvlees.</p> <p>Typische kwets of bakpruim, zeer geschikt voor jam, maar ook zeer lekker vers als ze goed rijp is. Zuurzoete smaak.</p> <p>Laat.</p> <p>Eind augustus-begin september.</p> <p>Goed resistent ras.</p> <p>Zelfbestuivend.</p> <p>Kruisbestuiving door: Altesse Simple, Reine Claude Althan, Reine Claude Verte, Reine Claude d'Oullins, Belle de Louvain, Czar.</p>
---	---

BELLE DE LOUVAIN

<p>Herkomst</p> <p>Kenmerken boom</p> <p>Kenmerken vrucht</p> <p>Aroma-smaak</p> <p>Bloei</p> <p>Pluk</p> <p>Ziekten</p> <p>Bestuiving</p>	<p>Dateert van omstreeks 1840 uit België, gekweekt door Jean-Baptiste Van Mons (1765-1842) te Leuven.</p> <p>Matig tot sterke opwaartse groei. Mooie boomgaardboom. Zeer vruchtbaar, maar het duurt enkele jaren voor ze draagt.</p> <p>Zeer grote, langwerpige, eivormige vruchten. Roodblauwe kleur, geel vruchtvlees. Steen vast aan vruchtvlees.</p> <p>Bijzonder sappig, maar nogal flauw van smaak. Eerste kwaliteit voor jam en inmaak.</p> <p>Laat.</p> <p>Van midden tot eind augustus.</p> <p>Gezond en vruchtbaar ras, wel vatbaar voor loodglans.</p> <p>Zelfbestuiver.</p> <p>Kruisbestuiving door: Monsieur Hâtif, Queen Victoria, Reine Claude d'Althan.</p>
--	---

BELLE DE THUIN

Herkomst	Oorsprong onbekend. Gevonden door het Rijksstation te Gembloux en door hen verspreid.
Kenmerken boom	Zeer vruchtbare, matig grote boom.
Kenmerken vrucht	Grote, langwerpige, sappige pruim, geelgroen met groengeel vruchtvlees van goede kwaliteit.
Aroma-smaak	Zoet tot matig zoet, schil dun en licht zurig. Goede tafelprium vers en verwerkt in vruchtenslaatjes.
Bloei	Vroeg.
Pluk	Half augustus.
Ziekten	RGF-ras. Gezond maar matig gevoelig voor Monilia.
Bestuiving	Zelffertil.

BLEUE DE BELGIQUE

Herkomst	Een oud Belgisch ras, vóór 1850 ontstaan.
Synoniemen	Bleue de Perck, Vette Kутten.
Kenmerken boom	Mooie boomgaardvariëteit. Aanvankelijk sterke groei, breed en hoog uitgroeiend. Wel windgevoelig.
Kenmerken vrucht	Middelmatig grote, ovale vrucht met blauwe kleur met waslaagje. Geel vruchtvlees. Steen vast aan het vruchtvlees. Vrij harde schil.
Aroma-smaak	Aangename licht zuurzoete smaak, sappig. Kwaliteitsvrucht om vers te gebruiken.
Bloei	Vroeg tot middenvroeg.
Pluk	Midden augustus.
Ziekten	Gezond ras, wel gevoelig voor pruimenmot en voor monilia.
Bestuiving	Niet zelffertil. Kruisbestuiving door: Czar, Monsieur Hâtif, Reine Claude d'Althan, Reine Claude d'Oullins, Queen Victoria.

C Z A R**Herkomst**

Zaailing van Thomas Rivers te Sawbridgeworth (Engeland) uit 1870. Gewonnen uit een kruising van Prince Englebert met vermoedelijk Early Rivers.

Kenmerken boom

Steil omhoog groeiende, middelmatig grote boom. Zeer rijkdragend. Vruchtdunning is noodzakelijk om takbreuk te vermijden en zoetere vruchten te bekomen.

Kenmerken vrucht

Paarsblauwe, kleine ovale pruim met geelgroen vruchtvlees van matige kwaliteit.

Aroma-smaak

Matig saprijk, zoet, matig aroma.

Groei-bloei

Halfvroeg tot middentijds.

Pluk

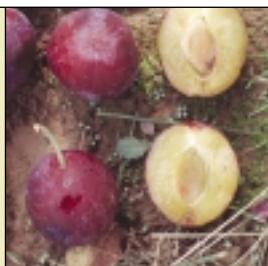
Eind juli begin augustus.

Ziekten

Gevoelig voor fruitspinmijt, loodglans en moniliarot.

Bestuiving

Zelffertil, goede bestuiver.
Kruisbestuiving door: Bleue de Belgique, Monsieur Hâtif, Reine Claude d'Althan, Reine Claude d'Oullins, Queen Victoria, Reine Claude Verte.

M O N S I E U R H Â T I F**Herkomst**

Reeds in 1768 beschreven; waarschijnlijk van Franse herkomst.

Synoniemen

Vroege Orléans, Early Orleans, Prune Monsieur, Vroege Herenpruim, Blauwe wijnpruim.

Kenmerken boom

Middelmatig grote boom met afgeronde kroon en afhangende takken. Rustieke boomgaardvariëteit, werd vroeger veel aangeplant in het Land van Herve. Soms matig vruchtbaar. Heeft veel zon nodig om te rijpen.

Kenmerken vrucht

Middelmatig grote, bijna ronde vrucht met roodblauwe kleur. Het vruchtvlees is geel en de steen is los van het vruchtvlees.

Aroma-smaak

Zoet, hoewel nogal droog, soms melig.

Bloei

Vroeg tot middentijds.

Pluk

Half augustus.

Ziekten

Zeer gezond. Weinig vatbaar voor loodglans en bacteriekanker.

Bestuiving

Niet zelfbestuivend. Bestuivers: Czar, Queen Victoria, Belle de Louvain, Reine Claude d'Oullins.

MIRABELLE DE NANCY

Herkomst	Zeer oud ras dat rond 1500 uit Azië werd geïmporteerd door de Franse Koning René van Anjou.
Synoniemen	Gele Mirabel, Mirabelle Petite, Mirabelle Abricotée.
Kenmerken boom	Middelmatig grote boom met kleine, compacte kroon. Duurt meerdere jaren voor hij draagt, maar daarna goed vruchtbaar.
Kenmerken vrucht	Kleine vrucht met goudgele kleur, type mirabel, nauwelijks groter dan een kers, aan de zonnzijde rood tot violet gespikkeld. Middelvast, goudgeel vruchtvlees.
Aroma-smaak	Zeer zoete honingsmaak, zeer aromatisch. Erg lekker vers, ook geschikt voor inmaak en desserts.
Bloei	Middellaat.
Pluk	Tweede helft van augustus.
Ziekten	Zeer gezond.
Bestuiving	Zelfbestuivend. Kruisbestuiving door: Belle de Louvain, Queen Victoria, Altesse Double, Reine Claude d'Althan, Reine Claude d'Oullins.

PALOKES

Herkomst	Oude waardevolle soort. Werd vroeger zeer veel in Vlaams-Brabant aangeplant.
Kenmerken boom	Relatief kleine boom met dichte kroon.
Kenmerken vrucht	Kleine, ronde, blauwe pruimpjes, dubbel zo groot als sleedoorn.
Aroma-smaak	Zuurzoet, na goede zomers eerder zoet.
Bloei	Vroeg.
Pluk	Wordt laat rijp, eerder oktober, soms september, blijft vast op de boom.
Ziekten	Zeer resistent.
Bestuiving	Zelfbestuivend.

PAMELSE DATJES

Herkomst	Rond 1830 door Rivers in Engeland gekweekt.
Synoniemen	Rivers' Early Prolific, Précoce favorite, Eldense Blauwe, Roggepruim, Vilvoordse.
Kenmerken boom	Kleine boom met bolvormige kroon. Draagt op jonge leeftijd en geeft rijke opbrengst. Traditioneel ras in het Pajottenland.
Kenmerken vrucht	Kleine, iets langwerpige, donker blauwpaars van kleur, met waslaag. Het vruchtvlees is geelgroen. De vruchten hebben een kleine pit en een taaie harde schil.
Aroma-smaak	Niet bijzonder sappig of smakelijk, maar prima voor verwerking tot confituur en voor gebruik in de keuken.
Bloei	Middentijds.
Pluk	Eind juli-begin augustus.
Ziekten	Weinig gevoelig voor ziektes, met uitzondering van spintmijt.
Bestuiving	Zelffertil. Kruisbestuiving door: Czar, Queen Victoria, Reine Claude d'Oullins, Monsieur Hâtif.

QUEEN VICTORIA

Herkomst	Toevalsaailling, rond 1840 ontstaan in Engeland.
Synoniemen	Reine Victoria, Victoria, Victoriablomme.
Kenmerken boom	Sterke begingroei, maar later afgezwakt door rijke vruchtdracht. Eerder kleine, rijkdragende boom. Gevoelig voor takbreuk door zware vruchten, dus uitdunnen.
Kenmerken vrucht	Middelmatig grote, ovale lange vrucht. De kleur is helderrood, met donkerrode vlekken aan de zonzijde en grijze stippen over de gehele oppervlakte. Het vruchtvlees is geel.
Aroma-smaak	Sappig, aangenaam van smaak. Slechte smaak bij te zware dracht, dus zeker uitdunnen. Een van de lekkerste en productiefste eetpruimen. Ook geschikt voor jam.
Bloei	Middentijds.
Pluk-consumptie	Tweede helft augustus.
Ziekten	Gevoelig voor gomvorming en loodglansziekte.
Bestuiving	Zelffertil, zeer goede bestuiver. Kruisbestuiving door: Bleue de Belgique, Czar, Reine Claude d'Althan, Reine Claude d'Oullins, Monsieur Hâtif.

REINE CLAUDE D'ALTHAN

Herkomst	Gewonnen door Prochaska in 1850, de hovenier van Graaf Michaël d'Althann te Swoyschitz (Bohemen) in Tsjechië.
Synoniem	Conducta.
Kenmerken boom	Mooie grote, breed uitgroeiende boom. Zeer vruchtbaar.
Kenmerken vrucht	Roodpaarse dikke vrucht, met een ronde vorm. Het vruchtvlees is goudgeel. De steen laat gemakkelijk los en is gedeeltelijk aanheftend.
Aroma-smaak	Sappig, zoet en verfrissend.
Bloei	Middentijds.
Pluk	Eind augustus.
Ziekten	Gezonde boom, maar tamelijk gevoelig voor loodglans. De vrucht scheurt gemakkelijk, vooral in natte zomers, is daardoor gevoelig voor monilia, vruchtrot en wespenschade.
Bestuiving	Zelfsteriel. Kruisbestuiving door: Czar, Reine Claude d'Oullins, Reine Claude Verte, Queen Victoria, Belle de Louvain, Bleue de Belgique, Monsieur Hâtif.

REINE CLAUDE D'OULLINS

Herkomst	Zaailing van Reine Claude verte, ontstaan rond 1850 in het Franse Coligny.
Synoniem	Reine Claude Précoce.
Kenmerken boom	Sterke groeier, zeer vruchtbaar. Wordt mooie grote boom met lange, opgaande takken. Duurt enkele jaren voor ze draagt.
Kenmerken vrucht	Grote geelgroene vruchten, rond en dik.
Aroma-smaak	Eerste kwaliteit suikerpruim. Ideaal voor inmaak en voor taarten. Heel lekker vers als ze goed rijp geplukt wordt.
Bloei	Vroeg-middentijds.
Pluk	Eerste helft augustus.
Ziekten	Weinig ziektegevoelig. In natte zomers wel gevoelig voor barsten van vruchten.
Bestuiving	Zelffertil. Kruisbestuiving door: Czar, Reine Claude d'Althann, Queen Victoria.

REINE CLAUDE VERTE

Herkomst

Vermoedelijk uit Armenië, reeds bekend in de 16de eeuw maar waarschijnlijk veel ouder. Genoemd naar Koningin Claude, dochter van de Franse koning Louis XII en echtgenote van François I, die verzot was op deze pruim.

Synoniemen

Groene Reine Claude, Reine Claude Dorée, Regaloten, Crottée, Kroosjespruim.

Kenmerken boom

Middelgrote boom, pas na meerdere jaren vruchtbaar.

Kenmerken vrucht

Vrij kleine, ronde vrucht met groene tot goudgele kleur, aan de zonnzijde vaak rood gestipt. Het vruchtvlees heeft een groene kleur. De steen zit tamelijk vast aan het vruchtvlees.

Aroma-smaak

Zeer lekker en aromatisch. De zoetste van de Reine Claudes. Geschikt om vers te eten, voor jam en voor verwerking in de keuken.

Bloei

Middentijdse bloei.

Pluk

Tweede helft van augustus.

Ziekten

Weinig last van ziekten.

Bestuiving

Zelfsteriel. Kruisbestuiving door: Queen Victoria, Mirabelle de Nancy, Altesse Simple, Reine Claude d'Oullins, Reine Claude d'Althan.

SAINTE CATHERINE

Herkomst

Oude Franse soort uit de omgeving van Tours.

Kenmerken boom

Vruchtbare en rustieke soort, groeit uit tot steile, hoge boom. Hoge en regelmatige opbrengst. Wordt traditioneel aangeplant in de streek tussen Samber en Maas.

Kenmerken vrucht

Kleine gele langwerpige pruim, type kwets. Het vruchtvlees is vast en sappig.

Aroma-smaak

Zoete smaak. Aangenaam aroma. Eerder geschikt voor inmaak, taarten, likeur.

Bloei

Laat.

Pluk

Eind september, begin oktober.

Ziekten

RGF-ras. Gezond, matig gevoelig voor monilia.

Bestuiving

Zelffertil. Kruisbestuiving door: Reine Claude Verte.

	S U L T A N
<p>Herkomst</p> <p>Kenmerken boom</p> <p>Kenmerken vrucht</p> <p>Aroma-smaak</p> <p>Groei-bloei</p> <p>Pluk-consumptie</p> <p>Ziekten</p> <p>Bestuiving</p>	<p>Engeland, 1901.</p> <p>Tamelijk groeikrachtige grote boom, opgerichte groeiwijze. Wisselvallige productie.</p> <p>Blauwe kwets, grote eivormige pruim. Het vruchtvlees is zeer vast.</p> <p>Vrij goede, zoetzure smaak. Fijn aroma, sappig.</p> <p>Vroeg.</p> <p>Van half september tot begin oktober.</p> <p>Weinig vatbaar.</p> <p>Deels zelffertil. Kruisbestuiving door: Altesse Simple, Reine Claude Verte, Reine Claude d'Althan.</p>
	W A S H I N G T O N
<p>Herkomst</p> <p>Synoniem</p> <p>Kenmerken boom</p> <p>Kenmerken vrucht</p> <p>Aroma-smaak</p> <p>Bloei</p> <p>Pluk</p> <p>Ziekten</p> <p>Bestuiving</p>	<p>Rond 1818 bij toeval ontstaan in New York, zeer snel door Nederlandse kwekers op de markt gebracht.</p> <p>Eierpruim.</p> <p>Sterke groeier. Werd vroeger veel aangeplant in boomgaarden in het Pajottenland.</p> <p>Zeer grote, ovale gele vruchten.</p> <p>Sappig, zoet, licht zuur.</p> <p>Uitstekende eetpruim, smaak doet wat denken aan Reine Claude.</p> <p>Vroeg.</p> <p>Tweede helft augustus.</p> <p>Gezond ras.</p> <p>Zelfbestuivend. Bestuiving door: Czar, Reine Claude d'Althan, Reine Claude d'Oullins, Queen Victoria.</p>

WITTE SCHUDDERS

Herkomst	Waarschijnlijk een oud Nederlands ras, reeds bekend in de 18 ^{de} eeuw.
Synoniemen	Dubbele Boerenwitte, Witte Wijnpruim.
Kenmerken boom	Matig grote boom, goed vruchtbaar. Is een typische variëteit uit het Pajottenland die in het begin van de 20 ^{ste} eeuw veel in boomgaarden werd aangetroffen.
Kenmerken vrucht	Kleine ronde, witgele pruim met groene streepjes.
Aroma-smaak	Typische kwetspruim met matig vast, nogal deegachtig vruchtvlees. Vooral geschikt als bakpruim.
Bloei	Laat.
Pluk	Eerste helft augustus.
Ziekten	Gezond.
Bestuiving	Niet zelfbestuivend. Bestuivers: Belle de Louvain, Reine Claude d'Oullins, Queen Victoria.

Bijlagen

Woordenlijst

Afleggen

Vermenigvuldigen door scheuten of jonge takken met een laagje grond te bedekken waardoor ze kunnen wortelen terwijl ze nog met de ouderplant zijn verbonden.

Beurtjaren

Sommige fruitrassen dragen slechts om het andere jaar rijkelijk vruchten. Een beurtjaar is een jaar met weinig vruchten. Een beurtjaar wordt meestal gevolgd door een draagjaar.

Eenhuizig

Mannelijke en vrouwelijke bloemen staan op dezelfde plant. Bij een tweehuizige plant staan de mannelijke en vrouwelijke bloemen op een verschillende plant.

Enten (griffelen)

Het verenigen van een scheut of knop van een plant (ent) met de wortels of de stam van een andere (onderstam) van dezelfde of van een verschillende soort waardoor een nieuwe plant wordt gevormd. De entplaats is wat verdikt en duidelijk zichtbaar.

Epifyt

Plant die groeit op andere planten van een andere soort (dragerplant) zonder daaraan voedsel te onttrekken.

Genoom

Het geheel van alle genen van de chromosomen van een plant.

Kloon

Een groep van identieke planten allen verkregen door vegetatieve dus ongeslachtelijke vermeerdering (via afleggen, stekken...) uit één enkele ouderplant.

Lichenen (korstmos)

Plantaardig organisme dat bestaat uit schimmeldraden en wiercellen die in symbiose met elkaar leven waarbij het wier via fotosynthese de voedings- en groeistoffen levert, terwijl de schimmel mineralen aanbrengt.

Mutatie (sport)

Een spontaan ontstane afwijking bij een plant.

Oculeren

Een manier van enten waarbij men één enkele knop neemt in plaats van een stuk stengel met meerdere knoppen.

Parthenocarpie

De groei van vruchten zonder bevruchting.

Pomologie

De studie van fruitbomen om na te gaan hoe ze best worden vermenigvuldigd en veredeld, welke grond meest geschikt is, hoe ze moeten gesnoeid worden, enz.

RGF-variëteit

Selectie van oude appelfrassen die in Gembloux worden geteeld. Ze zijn erg gezond of ziektebestendig en zijn bijna in elke streek te koop.

Saprophyt

Plant die van organisch afval leeft.

Schildgriffelen of T-oculatie

Oculatie waarbij de inkeping in de bast van de onderstam in de vorm van een T gesneden wordt.

Snoer

Een fruitboom met een duidelijke hoofdstam die door sterke snoei erg smal wordt gehouden. Wordt meestal schuin aangebonden om de vruchtbaarheid te verhogen.

Triploïd ras

Sterkgroeiende rassen met drie chromosomen. Ze hebben slecht stuifmeel en zijn dus steriel.

Zaadvast / zaadecht

Ras dat via zaad kan vermenigvuldigd worden en nakomelingen oplevert met nagenoeg identieke eigenschappen.

Zaailing

Heel jong plantje uit zaad gekweekt.

Zelffertil (zelfbevruchting)

Plant die na bestuiving met zijn eigen stuifmeel vruchten met kiemkrachtig zaad vormt.

Zelfsteriel (zelfonvruchtbaar)

Plant waarvan het stuifmeel niet de eigen vrouwelijke delen kan bevruchten en dus door een ander verwant ras moet worden bestoven (kruisbestuiving).

Literatuur en documentatie

GOTZ G. & SILBEREISEN R., *Obstsorten-Atlas:*

Kernobst, Steinobst, Beerenobst, Schalenobst.

Eugen Ulmer, Stuttgart, 1989.

Het beste Duitse boek over alle fruitsoorten voor de tuin met mooie foto's, zeer degelijk, zakelijk, volledig en ordelijk.

LORSHEIJ D F., *Het Appel- en Perenboek. Kweken, verzorgen, snoeien en oogsten.*

uit de reeks Groenboekery, Zomer & Keuning, Ede/Antwerpen, 1991.

Een overzichtelijk en praktisch boek om te starten en verder mee te blijven werken.

MORGAN J. & RICHARDS A., *The book of Apples.*

Ebury Press, London, 1993.

Wetenschappelijk Engels basiswerk over appelen fraai versierd met prachtige tekeningen.

PETZOLD H., *Appelsoorten.*

C. De Vries-Brouwers, Antwerpen, 1988.

Het beste standaardwerk, bestemd voor de fruitliefhebber die zich wil verdiepen in het herkennen en determineren van appelsoorten.

PETZOLD H., *Peresoorten.*

C. De Vries-Brouwers, Antwerpen, 1986.

Een even goed en methodisch naslagwerk voor de perenliefhebber.

STANGL M., *Fruitbomen, snoeien en veredelen.*

Reeks Groenboekery, Kosmos-Z&K Uitgevers B.V., Utrecht, 1994.

Voor de snoeiers en veredelaars die zich willen vervolmaken, een klein maar handig boekje.

DEDEENE L. & DE KINDER G., *Groente & Fruit*

Encyclopedie.

Uitgeverij Groenboekery (Kosmos). Utrecht-Antwerpen, 2004.

Uitstekende praktische gids geschreven door twee leraars uit het tuinbouwonderwijs.

Bij de Nationale Boomgaarden Stichting vind je enkele kleinere, inspirerende brochures als:

- **Hoogstamboomgaarden en hun Fruitvariëteiten**
- **De boomgaard, zijn fruit en functies**
- **Fruitvariëteiten en hun gebruik, van verleden tot heden**
- **Europese Fruitvariëteiten en recepten**

Interessante websites

België

Fruitencyclopedie Guy De Kinder met algemene informatie over fruit

<http://www.geocities.com/gdekinder/index.htm>

Nederland

Website over oude fruitrassen

<http://www.oudefruitrassen.nl/>

Pomologia (bevat een facsimile van het beroemde boek Pomologia van Knoop uit 1763 en van de De Nederlandsche Boomgaard uit 1868)

[http://intranet.bib.wau.nl/speccol/fruihof/](http://intranet.bib.wau.nl/speccol/fruihof/pomologia/Pomol/HfdMen.htm)

[pomologia/Pomol/HfdMen.htm](http://intranet.bib.wau.nl/speccol/fruihof/pomologia/Pomol/HfdMen.htm)

Noordelijke pomologische vereniging (NPV)

www.npv-fruihof.org

Nederlandse fruitsoorten

[http://intranet.bib.wau.nl/speccol/fruihof/fruit/](http://intranet.bib.wau.nl/speccol/fruihof/fruit/slide4.htm)

[slide4.htm](http://intranet.bib.wau.nl/speccol/fruihof/fruit/slide4.htm)

Bongerd Grote Veen

<http://www.bongerdgroteveen.nl/>

Frankrijk

Les Croqueurs de Pommes

<http://www.croqueurs-de-pommes.asso.fr/>

lescrets fruits et pomologie

<http://perso.club-internet.fr/lescrets/>

<http://pomologie.com/>

<http://perso.wanadoo.fr/association.fruits.oublies/>

Nuttige adressen

Nationale Boomgaarden Stichting (NBS)

secretariaat: Kersendaal 1, 3725 Vliermaal-Root
 Postbus 49, 3500 Hasselt
 Tel: +32 (0)12/39 11 88 Fax: +32 (0)12/74 74 38
www.boomgaardenstichting.be

Voor algemene inlichtingen, het bestellen van boeken en gereedschap, het ontmoeten van geestesgenoten en natuurliefhebbers, het determineren van onbekende soorten. De NBS kan ook fruitbomen leveren uit een brede waaier van variëteiten. De NBS organiseert jaarlijks een snoeicursus, verschillende seminaries en een jaarlijkse interessante tentoonstelling met honderden variëteiten.

Centre de Recherches Agronomiques de Gembloux, dépt. Ressources Phytogénétiques

Chemin de Liroux 4, 5030 Gembloux
 Tel: +32 (0)81/62 65 55 Fax: +32 (0)81/62 65 59
www.cragx.fgov.be

Gespecialiseerd onderzoekcentrum over oude soorten. Het centrum levert zijn waardevolle resistente collectie via diverse handelaars. Zij hebben mooie documentatie over hun uitgekozen soorten te koop.

Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën vzw

Oude Pastorie, Donkerstraat 21, 1750 Gaasbeek
 Tel: +32 (0)2/452 60 45 en Fax: +32 (0)2/460 07 01
www.rlzzz.be

Voor algemene inlichtingen en advies over de eigen boomgaard, subsidies voor de aanleg van kleine landschapselementen enz... Het Regionaal Landschap organiseert jaarlijks een Fruithappening, waar je tal van soorten kan proeven en een antwoord kan vinden op al je vragen rond hoogstamfruitbomen. Verder organiseert het Regionaal Landschap regelmatig cursussen of voordrachten rond hoogstamfruitbomen en andere natuur - en landschapsthema's.

Geraadpleegde bronnen

- BOOMKWEKERIJ DE LINDE, *De teelt van fruitbomen*. Kimmell, 1998.
- BRAND J.M. *Hoogstamvruchtboomen*. Utrecht, 1985.
- BUNYARD E. *A Handbook of Hardy Fruits: Apples and Pears*. London, 1920
- BUNYARD E. *A Handbook of Hardy Fruits: Stone and Bush Fruits, Nuts, Etc.* London, 1925.
- CLAASSEN C.H., Hazeloop J.G. & Sprenger A.M. *Leerboek over de fruitteelt*. Zwolle, 1917.
- DE BAVAY X. *Arbres Fruitiers*. Brussel, 1864.
- DE MAEYER J. & HEYRMAN P. *Geuren en Kleuren; een sociale en economische geschiedenis van Vlaams-Brabant, 19^e en 20^e eeuw*. Leuven, 2001.
- DUFOUR F. *Volledig handboek over fruitteelt*. Vilvoorde, 1949.
- FRANSSENS M. *Nederzettingsstructuur van Zenne en Zoniën in de vroege Middeleeuwen*. Halle, 2000.
- GEW. VVV. ZUID WEST BRABANT VZW. *Het Land van Zenne en Zoniën, geografisch en historisch*. Halle, 1993.
- HIEMELEERS J. & VANDERHASSELT P. *Fruitteelt*. Uitgave van de Belgische Boerenbond, Leuven, 1947.
- HIEMELEERS J. *Waardebepaling van Fruitboomen*. Technische handboeken voor Land- en Tuinbouw, Leuven, 1943.
- KUITERT W. & FRERIKS J. *Hovenierskunst in Palmet en Pauwstaart*. Rotterdam & Brussel, 1994.
- MARTINI S. *Geschichte der Pomologie in Europa*. Bern, 1988.
- PETZOLD H. *Appelsoorten*. Antwerpen, 1988.
- PETZOLD H. *Peresoorten*. Antwerpen, 1986.
- POPULER C. *Le Patrimoine fruitier*. Gembloux 1999.
- POPULER C. *Liste des anciennes varietes Belges de poiriers et de pommiers reunies à la station de phytopathologie à Gembloux*. Note technique n° 3/23, Gembloux 1979.
- ROYEN L, BATS, H., DE BORGHEN, M., VAN DEN BOSSCHE, H., VAN DEN BREMT, P. 'Fruitteelt en hoogstamboomgaarden in Zuid-Limburg' in *M&L*, Brussel, 2001.
- SERRURIER J.F. *Fruitekundig woordenboek, tweede deel*. Amsterdam, 1806.
- VAN CAUWENBERGHE E. *Fruitleer tome 1 Peren*. Vilvoorde, 1943.
- VAN CAUWENBERGHE E. *Fruitleer tome II Appels*. Vilvoorde, 1943.
- VAN CAUWENBERGHE E. *Fruitleer*. Vilvoorde, 1938.
- VAN CAUWENBERGHE E. *Monographie Standaardisatie en Cultuur van Kersen*. Brussel, 1945.
- VAN CAUWENBERGHE E. *Monographie Standaardisatie en Cultuur van Pruimen*. Brussel, 1941.
- VAN LIEDEKERKE M. *Pajottenland*. Leuven, 1999.
- VANDOMMELE H. *Appelen voor Miljoenen*. Sint-Niklaas, 1980.
- VANDOMMELE H. *Peren voor Miljoenen*. Sint-Niklaas, 1979.
- VRANCKEN J. *Pajottenland, een land om lief te hebben*. Ternat, 1980.

